

Nr 24.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående penninglotteriväsendet; given Stockholms slott den 4 januari 1938.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för handelsdepartementet, statsrådet Sköld:

I skrivelse den 10 april 1935, nr 155, anhöll riksdagen om slutförande av en av 1920 års riksdag begärd och under åren närmast därefter igångsatt utredning rörande inrättandet av ett statslotteri samt om framläggande av det förslag till dylikt lotteri, vartill utredningen kunde giva anledning.

Den 30 december 1935 bemyndigade Kungl. Maj:t med anledning härav chefen för handelsdepartementet att tillkalla högst tre personer att inom

departementet biträda med en utredning, som närmast skulle avse slutförande av nyssnämnda utredning om statslotteri och därjämte skulle innefatta undersökning av andra tänkbara medel till förhindrande av svenskt spel på utländska lotterier.

Samma dag tillkallade dåvarande chefen för handelsdepartementet såsom sakkunniga för berörda ändamål kabinettssekreteraren C. E. Günther, ledamoten av riksdagens första kammare lektorn J. E. Björnsson och ledamoten av riksdagens andra kammare O. A. Wallén. Den 22 september 1936 entledigades Björnsson på därom gjord ansökning från ifrågavarande sakkunniguppdrag och förordnades i hans ställe ledamoten av riksdagens andra kammare järnvägskonduktören C. O. N. Lovén.

De sakkunniga, vilka antagit benämningen *statslotteriutredningen*, hava till fullgörande av sitt uppdrag, i vad detsamma avsåg frågan om inrättande av statslotteri, den 31 december 1936 avgivit tryckt betänkande med förslag rörande svenskt penninglotteri (stat. off. utr. 1937: 4). Över betänkandet hava yttranden avgivits av statskontoret, kammarrätten, riksräkenskapsverket, generalpoststyrelsen, patent- och registreringsverket, överståthållarämbetet (med överlämnande jämväl av yttranden från stadsfiskalen O. Cederstrand och tredje polisintendenten A. Zetterquist), länsstyrelserna i Östergötlands och Kristianstads län, länsstyrelsen i Malmöhus län (med överlämnande jämväl av yttranden från poliskammaren i Malmö och kriminalpolisen därstädes), länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, länsstyrelsen i Skaraborgs län (med överlämnande jämväl av yttranden från landsfogden i länet och Föreningen Skaraborgs läns landsfiskaler), länsstyrelsen i Värmlands län (med överlämnande jämväl av yttrande från Värmlands länsavdelning av Föreningen Sveriges landsfiskaler), länsstyrelserna i Kopparbergs, Jämtlands och Norrbottens län, fullmäktige i riksgäldskontoret (med överlämnande jämväl av särskilda yttranden från riksgäldsfullmäktige Hallin och Lindqvist), Aktiebolaget Tipstjänst och föreståndaren för svenska penninglotteriernas expedition. Härjämte hava notarii publici i Stockholm inkommit med en till Kungl. Maj:t ställd skrift i ärendet.

Jag anhåller nu att få för Kungl. Maj:t ånyo anmäla detta ärende. Jag torde därvid först, med ledning huvudsakligen av uppgifter i statslotteriutredningens betänkande ävensom inhämtade upplysningar rörande förhållandena efter betänkandets avgivande, få i korthet redogöra för dels utvecklingen av och nuvarande system för penninglotterier i Sverige, dels resultaten av vissa undersökningar rörande svenskt spel på utländska lotterier och dels behandlingen av hithörande frågor inom riksdagen samt i offentliga utredningar intill år 1936.

Utvecklingen av och nuvarande system för penninglotterier i Sverige.

Omslutning m. m. Lotteriförhållandena i riket under äldre tider finnas utförligt skildrade i ett av andra kammarens första tillfälliga utskott vid 1906 års riksdag avgivet utlåtande (nr 9). Här torde beträffande förhållandena under tidigare århundraden endast böra erinras om det statliga s. k. nummerlotteri, som år 1772 inrättades av konung Gustaf III och sedermera fortfor intill år 1841, då det jämlikt ständernas beslut avskaffades.

Nya svenska penninglotterier började, med Kungl. Maj:ts tillstånd, anordnas först mot 1800-talets slut. Från att till en början årligen hava utgjort endast ett fåtal fristående lotteriföretag, anordnade av och till förmån för speciella institutioner (Kungl. dramatiska teaterns aktiebolag, Sveriges centralförening för idrottens främjande, Kungl. teaterns aktiebolag o. s. v.), hava dessa lotterier småningom övergått till att bilda serier av månatligen återkommande, likartat inrättade, statskontrollerade företag, vilkas behållning, utan att lotterierna knutits till särskilda koncessionsinnehavare, av Kungl. Maj:t såsom »lotterimedel» i förväg utdelats till olika sökande, ofta ett flertal för varje dragning, eller ock reserverats för rent budgetära ändamål.

De svenska penninglotteriernas utveckling från deras första framträdande i större skala belyses av en i det följande återgiven tablå, betecknad »Årsomslutning i svenska penninglotterier» (sid. 4).

Kungl. Maj:ts medgivande till anordnande av de månatliga penninglotterierna lämnas numera regelbundet vid två olika tillfällen om året. Sålunda koncessioneras i maj eller juni lotterierna med dragningar i månaderna januari—juni påföljande år och i november eller december lotterierna med dragningar under månaderna juli—december året därpå. För 1938 hava dock hittills koncessioner meddelats allenast för lotterier med dragningar under månaderna januari—augusti.

Samtliga i Sverige under senare tid sålunda anordnade penninglotterier hava varit av den typ, vilken, i motsats till s. k. klasslotterier, kan betecknas såsom »enkelt» lotteri, d. v. s. varje lotteri eller dragning har utgjort en från övriga dragningar fullt fristående enhet.

Tillstånd till anordnande av ifrågavarande lotterier hava ansetts kunna av Kungl. Maj:t meddelas utan hinder av de i lotteriförordningen den 6 augusti 1881 (nr 38, sid. 2) meddelade förbudsbestämmelserna med avseende å inrättandet av penninglotterier m. m., då denna förordning av Kungl. Maj:t utfärdats utan riksdagens medverkan.

I de i nyssnämnda tablå upptagna penninglotterierna var förhållandet mellan vinsternas och lotternas sammanlagda värde ursprungligen fastställt till 70 %. I de senast beviljade lotterierna utgör det 63.89 %. Relationen mellan antalet vinster och antalet lotter var i tidigare lotterier 10.1 % och är nu 9.4 %. I äldre lotterier utgjorde värdet av lägsta och högsta vinst 20

Årsmutning i svenska penninglotterier.

Å r	Antal dragningar per år	Antal lotter per dragning	Lottpris kr.	Omslutning per år kr.
1897	3	100,000	10	3,000,000
1898	1	90,000	10	900,000
1899—1901	2	90,000	10	1,800,000
1902	2	90,000	10	2,800,000
1903	1	100,000		
1904—1908	3	100,000	10	3,000,000
1909—1913	4	100,000	10	4,000,000
1914	5	100,000	10	5,000,000
1915	6	100,000	10	6,000,000
1916	5	100,000	10	5,000,000
1917	6	100,000	10	6,000,000
1918	3	100,000	10	6,300,000
1919	3	100,000	11	
1920	6	150,000	11	9,900,000
1921	8	150,000	11	
1922	8	150,000	11	13,200,000
1923—1925	8	150,000	11	
1926	1	200,000	11	15,400,000
1927	9	150,000	11	
1928—1930	10	150,000	11	14,850,000
1931	10	150,000	11	16,500,000
1932—1935	11	150,000	11	18,150,000
1936	12	150,000	11	19,800,000
1937	6	150,000	11	24,100,000
1938 (beräknade)	1	200,000	11	
	5	200,000	12	28,800,000
	12	200,000	12	
	9	200,000	12	30,600,000
	3	250,000	12	
	12	250,000	12	36,000,000
	8	250,000	12	37,440,000
	4	280,000	12	
	12	280,000	12	40,320,000
	12	300,000	12	43,200,000

kronor respektive 50,000 kronor. I nu pågående lotterier har det bestämts till 25 respektive 100,000 kronor. Vinstplanen är för närvarande följande:

1 vinst	å 100,000 kronor	100,000 kronor
1 »	» 50,000 »	50,000 »
10 vinster	» 10,000 »	100,000 »
32 »	» 5,000 »	160,000 »
280 »	» 1,000 »	280,000 »
600 »	» 500 »	300,000 »
800 »	» 200 »	160,000 »
2,500 »	» 100 »	250,000 »
12,000 »	» 50 »	600,000 »
12,000 »	» 25 »	300,000 »

28,224 vinster

2,300,000 kronor

Organisation. Penninglotterierna hava genom successiva ändringar i tillståndsresolutionernas lydelse underkastats en alltmera ingående statlig reglering och kontroll. Statens bestämmanderätt avser för närvarande beträffande varje lotteri följande huvudsakliga områden:

1. Fastställande av lottpris, lottantal och vinstplan;
2. Bestämmande av tider för dragning och vinstutlämning;

3. Uppdragande av grundlinjer för lotteriförvaltningen och kontrollen över lotteriet;
4. Maximering av omkostnaderna;
5. Fördelning av behållningen;
6. Godkännande av säkerhet för vederbörlig utbetalning av vinster och föreskrivna belopp av lotteriets beräknade behållning;
7. Förordnande av kommitterade för lotteriets förvaltning;
8. Förordnande av kontrollanter;
9. Godkännande av lotteriföreståndare;
10. Bestämmande av föreståndarens bruttoersättning;
11. Förordnande om inflytande medels insättning å spärrad bankräkning;
12. Meddelande av utförliga föreskrifter för dragningens verkställande;
13. Bestämmande av pris å dragningslista.

Bestämmanderätten tillkommer beträffande punkterna 1—6 Kungl. Maj:t och i övriga avseenden chefen för handelsdepartementet.

Lotterikommitterades huvudsakliga uppgift är att avgiva förslag till lotteriföreståndare samt enligt av Kungl. Maj:t och chefen för handelsdepartementet utfärdade direktiv sluta avtal med denne. Vart och ett av dessa avtal har i allmänhet kunnat avse endast ett lotteri (en viss dragning). Under senare år hava dock avtal ungefär samtidigt brukat slutas beträffande samtliga för ett halvår beviljade sex penninglotterier.

Till föreståndare har för alla under åren 1897—1935 avhållna penninglotterier antagits en och samme person, vilken därefter efterträddes av sin son. Av den sålunda utsedde föreståndaren har en särskild lotteriexpedition inrättats.

Lotteriföreståndaren har till uppgift, huvudsakligen, att anskaffa sådan säkerhet för vinsterna och behållningen, som nyss berörts, att ombesörja tryckning av lottsedlarna, direkt och indirekt försäljning av dessa, dragning och utgivande av dragningslista, vinstutbetalning samt utbetalning och redovisning av stämpelmedel, vinstskatt och behållning m. m., att antaga personal å lotteriexpeditionen samt återförsäljare av lotter och dragningslistor, att tillhandahålla lokaler och inventarier för lotteriet, ävensom att ansvara för eventuellt oriktiga utbetalningar av vinstmedel vid expeditionen.

Återförsäljarna väljas i allmänhet bland innehavare av bok-, pappers- eller tobaksaffärer. Samtliga återförsäljare redovisa direkt till föreståndaren. Deras försäljningsprovision bestämmas av denne och är för närvarande fastställd till 10 öre för lottsedel och 3 öre för dragningslista (pris 10 öre).

Föreståndaren har att gälda alla i samband med honom åliggande uppgifter stående omkostnader och utgifter. Härför uppbär han en ersättning, som under senare år alltid varit lika med det av Kungl. Maj:t fastställda maximibeloppet för lotteriernas omkostnader, under år 1937 45,000 och för närvarande 48,000 kronor för lotteri. Därjämte äger föreståndaren för egen del uppbära inkomsterna av dragningslistan. Föreståndaren, som icke är skyldig att redovisa honom sålunda tillkommande belopp, äger såsom ersättning för sitt arbete och ansvar uppbära därå uppkommande överskott.

Penninglotteriernas lottsedlar hava nästan undantagslöst slutsålt. Under senare år har den s. k. kontantförsäljningen från lotteriets huvudexpedition och hos kommissionärerna av brist på lottsedlar oftast måst upphöra redan under första försäljningsdagen och medan köbildning ännu pågått vid försäljningsställena. Därvid hava emellertid i allmänhet icke obetydliga poster lottsedlar i förväg varit per post rekvirerade från huvudkontoret.

Inkomster och utgifter. De sammanlagda intäkterna för lotterier av nu förekommande typ med ett lottantal av 300,000 kunna per år uppskattas till:

Försålda lotter	kronor	43,200,000
Bruttoinkomst av dragningslistorna (cirka)	»	260,000
Räntor (cirka)	»	120,000

Summa (cirka) kronor 43,580,000.

Om man utgår från att de outtagna vinsternas värde per år uppgår till sammanlagt 350,000 kronor, vilken uppskattning med hänsyn till hittillsvarande erfarenhet synes rimlig, kunna lotteriernas angivna årliga intäkter beräknas fördela sig på följande sätt å olika utgiftsposter:

	Kronor	Procent
Vinnare (vinster med avdrag av vinstskatt)	24,880,000	57.09
Omkostnader (260,000 + 12 × 48,000).....	836,000	1.92
Kulturella m. fl. ändamål (inklusive outtagna vinster och räntor)	7,294,000	16.74
<i>Staten.</i>		
Stämpelavgift.....	7,200,000	16.52
Budgetens andel av behållningen	1,000,000	2.29
Vinstskatt	2,370,000	5.44
	<u>10,570,000</u>	<u>24.25</u>
	43,580,000	100.00

Såsom av uppgifterna kan utläsas, tillföres statsverket för närvarande en avsevärd inkomst i form av stämpelavgift å penninglotteriernas lottsedlar. Denna avgift, som infördes år 1917, utgjorde ursprungligen 10 öre per hel krona av lottsedelns pris och utgår nu, enligt förordning den 20 maj 1927, med 20 öre per krona. Statens inkomst av ifrågavarande stämpelavgift uppgick 1926 till 1,800,000 kronor, 1928 till 4,800,000 kronor, ettvar av åren 1932—1935 till 6,000,000 kronor och 1936 till 6,720,000 kronor.

En annan betydande inkomstpost från lotterierna har statsbudgeten tillförsäkrats genom särskild skatt å lotterivinster. Enligt förordning den 28 september 1928 har nämligen stadgats, att anordnare av penninglotteri skall till statsverket inleverera ett skattebelopp motsvarande tio procent av beloppet å samtliga vinster över 25 kronor, som utfallit på avyttrade lotter i vederbörande lotteridragning; i stället hava vinnarna befriats från såväl inkomstskatt som kommunalskatt för i penninglotterierna erhållna vinster. Den sammanlagda vinstskatten från penninglotterierna har under vissa tidigare år utgjort: 1929 1,601,450 kronor, 1934 2,022,680 kronor och 1936 c:a 2,184,000 kronor.

Slutligen hava, såsom av nyssnämnda tablå jämväl framgår, vissa poster av lotteriernas behållning av Kungl. Maj:t direkt avsatts för budgetära ändamål. Det första beslutet — år 1933 — om direkt inleverering av lotteri-behållning till statsverket föranleddes närmast av vissa av organisationsnämnden och den s. k. granskningsnämnden åren 1931 och 1932 gjorda uttalanden, att en avsevärd del av de i riksstaten upptagna anslagen syntes vara av den art, att de lämpligast borde tillgodoses med lotterimedel. På ifrågavarande sätt har till statsverket inbetalts år 1933 1,000,000 kronor, vart och ett av åren 1934 och 1935 2,000,000 kronor, år 1936 1,500,000 kronor samt år 1937 återigen 1,000,000 kronor.

Lotterimedlens användning. Den del av penninglotteriernas behållning, som icke tillfaller staten, eller de egentliga s. k. lotterimedlen, brukar, efter vederbörlig utredning, två gånger årligen av Kungl. Maj:t fördelas till olika allmännyttiga ändamål. Fördelning, som nyss nämnts, har i allmänhet ägt rum redan i samband med beslut om lotteriernas inrättande och sålunda innan några medel ännu varit tillgängliga att lyfta av vederbörande bidragstagare. Detta system har haft till följd, att mottagare av lotterimedelsbidrag, som varit i omedelbart behov av beviljat bidragsbelopp, i icke obetydlig utsträckning skaffat sig erforderliga medel genom att hos bankinrättning eller annorstädes belåna den resolution, varigenom bidraget beviljats.

Statslotteriutredningen har låtit uppgöra och såsom bilaga vid sitt betänkande foga en tablå över åren 1930—1935 beviljade bidrag av lotterimedel, fördelade å de statsdepartementens verksamhetsområden, vartill bidragen huvudsakligen ansetts höra. Denna tablå avslutas med följande

Sammanfattning.

	1930	1931	1932	1933	1934	1935	Summa
<i>I. Justitieändamål</i>	—	—	15,000	—	—	—	15,000
<i>II. Utrikesändamål</i>	—	—	—	3,000	—	53,000	56,000
<i>III. Försvarsändamål</i>	100,000	—	30,000	60,000	48,000	38,000	276,000
<i>IV. Socialändamål</i>	340,000	490,000	735,000	55,000	10,000	35,000	1,665,000
<i>V. Kommunikationsändamål</i>	—	60,000	114,000	15,000	—	—	189,000
<i>VI. Finansändamål</i>	—	20,000	10,000	10,000	10,000	10,000	60,000
<i>VII. Ecklesiastikändamål</i> ..	4,363,000	5,355,500	4,111,000	4,102,700	3,725,079	4,696,300	26,353,579
<i>Däruv till:</i>							
1) Vetenskap och högskolor	336,000	871,000	393,500	362,700	314,000	325,800	2,603,000
2) Kulturminnesvård	1,223,000	1,680,000	665,000	401,000	535,000	611,000	5,115,000
3) Teater, musik, bildande konst	2,304,000	2,210,000	2,767,500	2,614,000	2,250,079	3,165,000	15,310,579
4) Folkbildning, yrkesundervisning, arbetsstugor	175,000	429,500	235,000	725,000	526,000	594,500	2,685,000
5) Idrott och gymnastik..	325,000	165,000	50,000	—	100,000	—	640,000
<i>VIII. Jordbruksändamål</i>	10,000	330,000	320,000	284,500	92,000	110,000	1,146,500
<i>IX. Handelsändamål</i>	316,500	157,000	259,000	75,000	342,000	224,500	1,374,000
Summa	5,129,500	6,412,500	5,594,000	4,605,200	4,227,079	5,166,800	31,135,079

	1930	1931	1932	1933	1934	1935	Summa
Härjämte har av behållningen i penninglotterierna tillförts ¹ :							
Humanistiska fonden (10,000 kr. varje månad jämte preskriberade vinster och räntor)	561,449	674,185	565,649	630,584	c:a 600,000	c:a 600,000	c:a 3,600,000
Budgeten	—	—	1,000,000	2,000,000	2,000,000	1,500,000	6,500,000

Beträffande utdelningen av lotterimedel under de två senaste åren får jag hänvisa till vederbörande bilagor vid berättelserna om vad sig i riket tilldragit till 1937 och 1938 års riksdagar.

I fråga om principerna för utdelningen av ifrågavarande bidrag har statslotteriutredningen anfört följande:

»De vid föreliggande betänkande fogade sammanställningarna rörande utdelade lotterimedelsbidrag torde tydligt utvisa, att några bestämda gränser icke kunna uppdragas för det område, inom vilket dylika bidrag under senare år kommit i fråga. Av tillgängliga uppgifter lär dock kunna utläsas, att lotterimedel med viss förkärlek brukat beviljas till några återkommande typer av ändamål, sådana som teatrar, museer, vetenskapliga institutioner, inrättningar för högre folkbildning, utställningar o. s. v. Såsom av berörda sammanställningar jämväl framgår, har det därvid särskilt inom grupperna vetenskap, teater och musik i några fall inträffat, att delvis högst betydande bidrag av lotterimedel år från år kommit att utgå till en och samma mottagare. Eljest har, enligt vad sakkunniga erfarit, en mer eller mindre framgångsrik strävan gjort sig gällande att begränsa eller åtminstone icke öka antalet regelbundet återkommande bidrag till ett och samma ändamål. I stället synes man hava lämnat visst företräde åt engångsbehov sådana som byggnadsföretag för olika institutioners räkning, uppläggandet av lönefonder vid läns museer o. dyl. Efter tipsmedlens tillkomst hava understöd av lotterimedel icke längre utgått till idrottsändamål. Rent statliga institutioner hava som regel icke ansetts kunna ifrågakomma som mottagare av lotterimedel. Där man med bidrag av dylika medel velat stödja något ändamål, som närmast representerats av dylik institution, har man därför ofta i stället lämnat bidraget till någon med institutionen samarbetande enskild inrättning (exempelvis till 'Nationalmusei Vänner' i stället för nationalmuseum, 'Livrustkammarestiftelsen' i stället för livrustkammaren, 'Stiftelsen till restaurering av Uppsala slott' i stället för byggnadsstyrelsen o. s. v.).

Till vissa med lotterimedel understödda ändamål (Operan, Nordiska museet, Kulturhistoriska museet i Lund, ortsnamns- och landsmålsundersökning, svensk folkminnesforskning, folkliga musikskolan m. fl.) hava bidrag mer eller mindre regelbundet utgått även från riksstaten. Att märka är, att i sådana fall ofta en avgränsning göres mellan användningen av medlen från riksstaten och lotterimedlen. Exempelvis skall, beträffande ortnamns- och landsmålsundersökningarna, budgetanslaget användas till administrationskostnader, medan lotterimedelsbidraget utgår till s. k. fältarbeten.»

¹ Beloppen upptagas under det år, då de lotterier från vilka medlen utgått blivit beviljade.

Såsom av senast anförda tablå delvis framgår hava under en följd av år betydande belopp av lotterimedel tillförts *Humanistiska fonden*.

Denna fond har på grund av olika av Kungl. Maj:t meddelade beslut (första gången den 22 oktober 1927 och sedermera i de olika lotteriresolutionerna) bildats av för ändamålet till vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien utanordnade lotterimedel. Ifrågavarande medel hava utgjorts av lotteriernas s. k. överskottsmedel, d. v. s. belopp, motsvarande preskriberade vinstmedel och å inestående medel upplupna räntor, vilka överskottsmedel tidigare tillfallit vederbörande koncessionsinnehavare, ävensom av vissa av Kungl. Maj:t närmare bestämda bidrag (under senare år 10,000 kronor per dragning) av lotteriernas ordinära behållning. På detta sätt har intill senaste årsskiftet till fonden överförts sammanlagt något över $5\frac{1}{4}$ miljoner kronor. Enligt föreskrifter i av Kungl. Maj:t fastställt reglemente (den 10 augusti 1928, förnyat den 15 juni 1935) har fondens förvaltning uppdragits åt särskilda ekonomidelegerade, varjämte åt en av Kungl. Maj:t och vitterhetsakademien utsedd nämnd anförtrots att, i regel en gång om året, fördela av fondens avkastning tillgängliga medel till olika, i reglementet närmare begränsade ändamål, avseende humanistisk forskning.

I samband med fördelningen av lotterimedel hösten 1937 har en mera bestämd avgränsning genomförts mellan budgetändamål och sådana ändamål, som skola tillgodoses med bidrag av lotterimedel. Därvid hava, bland annat, åtskilliga bidrag till vetenskapliga institutioner, vilka tidigare utgått av lotterimedel, förutsatts skola upptagas å riksstaten, medan å andra sidan exempelvis Kungl. teaterns bidragsbehov helt tillgodosetts av lotterimedel.

Resultaten av vissa undersökningar rörande svenskt spel på utländska lotterier.

Enligt i Sverige gängse föreställningar hava sedan lång tid tillbaka betydande penningbelopp dragits ur riket till utländska lotteriföretag. Upprepade försök hava i offentliga utredningar gjorts att närmare uppskatta storleken av dessa belopp.

Särskilda, åren 1908—1910 inom civildepartementet arbetande lotterisakkunniga ansågo sig sålunda med ledning av vissa uppgifter från postverket m. m. kunna beräkna det då från Sverige till utländska lotterier utgående beloppet till omkring 12—15 miljoner kronor per år. De ansågo, att endast en mindre del av de utgående summorna återkomme till Sverige i form av lotterivinster och uppskattade därför landets nettoförlust på utländska lotterier till icke mindre än 9 à 10 miljoner kronor. De utländska lotterier, som på den tiden framförallt anlidades av svenska spelare, voro klasslotterierna i Danmark, Hamburg och Ungern.

Enligt en inom handelsdepartementet år 1923 verkställd utredning i ämnet uppskattades den årliga nettoförlusten genom svenskt spel på utländska lotterier till $5\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Deltagandet i centraleuropeiska lotterier hade då upphört.

Slutligen har även statslotteriutredningen med bistånd av postverket och andra myndigheter företagit viss utredning rörande svenskt spel på utländska lotterier. Denna utredning har givit vid handen, att svenska allmänhetens intresse för utländskt lotterispel för närvarande till alldeles övervägande del är koncentrerat på danska statens klasslotteri och det norska halvstatliga penninglotteriet (med »enkla» dragningar i likhet med de svenska penninglotterierna). Den genomsnittliga omfattningen av den svenska allmänhetens årliga deltagande uppskattas av de sakkunniga beträffande det danska lotteriet till omkring 6 miljoner kronor och för det norska lotteriets vidkommande till omkring 4¹/₂ miljoner kronor. I förra fallet kan uppskattningen betraktas nära nog som en gissning, i det senare däremot stöder den sig till icke oväsentlig del på särskilt, genom postverket införskaffat primärmaterial. Utredningen har ådagalagt, att spelintresset under senare år visat en i viss mån nedgående tendens beträffande det danska lotteriet, under det att intresset snarare tilltagit i vad avser det norska.

De sakkunniga hava påvisat, att ett deltagande i de nyssnämnda två lotterierna för svenska spelare i allmänhet ställer sig betydligt mindre fördelaktigt än uppgifterna i lotteriernas officiella planer skulle giva anledning att antaga. Sålunda är förhållandet mellan sammanlagda vinstvärdet och sammanlagda lottvärdet enligt de fastställda planerna i danska klasslotteriet 69.95 % och i norska penninglotteriet 64 %. Med hänsyn tagen allenast till de allra vanligaste anskaffningskostnaderna för lottköpare i Sverige och de oundvikliga förlusterna för dem vid växling till och från dansk och norsk valuta bliva, enligt statslotteriutredningen, motsvarande relationer för sådana köpare i genomsnitt endast 64.49 % respektive 51.53 %.

Statslotteriutredningen säger sig hava konstaterat förefintligheten av visst svenskt deltagande även i de irländska sweepstakes-lotterierna och i olika utländska tippningsföretag men har beträffande omfattningen av sådant deltagande icke ansett sig kunna lämna någon närmare upplysning.

Behandlingen av hithörande frågor inom riksdagen och i offentliga utredningar intill år 1936.

Efter nedläggandet av det svenska nummerlotteriet dröjde det endast ett par årtionden innan de första förslagen inom riksdagen började framställas om inrättande av nya penninglotterier i Sverige. Sedan dess har denna fråga med allt tätare mellanrum återkommit i riksdagen. Av vederbörande motionärer har därvid i allmänhet gjorts gällande, att svenska staten genom att inrätta penninglotterier och själv bedriva eller noga kontrollera desamma skulle kunna länka den alltid förefintliga spellusten i så sunda banor som möjligt och i varje fall kunna avleda allmänhetens spelintresse från att omfatta lotterier i utlandet.

Under intrycket av ingående diskussioner i penninglotterifrågan vid 1906

och 1907 års riksdagar tillsattes år 1908 inom civildepartementet förutberörda *lotterisakkunniga*.

Dessa sakkunniga föreslogo *dels* viss ändrad lagstiftning till förhindrande av utländska lottsedlars spridande i riket m. m. och *dels* fortsatt inrättande inom landet av tillfälliga (enkla) penninglotterier till befrämjande av särskilda allmännyttiga ändamål. I vad de sakkunnigas förslag avsåg författningsändringar ledde det, utöver ett flertal remisser, icke till någon åtgärd. Vad åter beträffar tillfälliga svenska lotterier om penningar har, som jag förut påvisat, utvecklingen rätt snart gått mot inrättandet av allt mera omfattande och tätare återkommande sådana lotteriföretag.

1915 års riksdag anhöll i skrivelse den 30 april (nr 77) — med avböjande av motionsledes väckta förslag om statslotteri och under förordande av sådana åtgärder, som ifrågasatts av 1908 års sakkunniga — att Kungl. Maj:t ville utarbeta och för riksdagen framlägga förslag i syfte att stävja spelet på utländska lotterier. Denna riksdagens framställning hade före statslotteritredningens tillkallande icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I skrivelse den 16 april (nr 92) anhöll 1920 års riksdag, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning rörande inrättandet av ett statsobligationslotteri eller någon annan form av ett under statens kontroll ställt penninglotteri samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Med anledning härav tillkallades sistnämnda år professorn i astronomi vid Lunds universitet *C. V. L. Charlier* att såsom sakkunnig inom handelsdepartementet verkställa vissa förberedande utredningar i ämnet. Charliers arbeten utmynnade år 1922 i följande

Förslag till statslotteri.

- 1) Lotteriet består av 12 enkla lotteridragningar om året, som äga rum under var och en av årets 12 mån. (ex. den 15:e i varje månad).
- 2) Till varje enkelt lotteri säljas högst 400,000 lotter till ett pris av 10 kronor per lott. Kungl. Maj:t kan varje år bestämma om någon del av dessa lotter må försälas såsom halvlotter till ett pris av 5 kronor per halvlott.
- 3) Vinstsumman i lotteriet uppgår till 65 procent av insatsernas summa.
- 4) Vinsternas storlek och fördelning angivas varje år av Kungl. Maj:t efter förslag av lotteridirektionen.
- 5) Av summan av insatserna i varje lotteri gå 9 procent till statsbudgeten såsom stämpelskatt, 6 procent till lotteriets omkostnader och 20 procent till sådana kulturella ändamål, som endast med svårighet kunna tillgodoses på annat sätt. Fördelningen av denna behållning av lotteriet, ävensom av preskriberade lotterivinster sker varje år genom Kungl. Maj:t efter förut gjorda ansökningar.
- 6) Lotterivinsterna äro skattefria.

Då något resultat av den 1920 igångsatta utredningen under de närmast därpå följande åren icke kom att framläggas för riksdagen, höjdes snart åter röster inom riksdagen till förmån för ett snabbare realiserande av tanken på ett svenskt statslotteri. Slutligen beslöt 1935 års riksdag, på sätt jag inledningsvis berört, att hos Kungl. Maj:t anhålla om slutförande av den

år 1920 begärda utredningen om statslotteri och om framläggande av det förslag till dylikt lotteri, vartill utredningen kunde giva anledning.

Vid anmälan för Kungl. Maj:t den 30 december 1935 av riksdagens skrivelse i ämnet anlade dåvarande chefen för handelsdepartementet följande synpunkter med avseende å utredningsarbetets bedrivande:

Departementschefen påpekade till en början, att efter år 1920 åtgärder blivit vidtagna, vilka varit ägnade att främja de syften, som torde hava legat till grund för riksdagens skrivelse sistnämnda år. Departementschefen ville i detta sammanhang särskilt erinra om den utökning av det existerande penninglotteriet, som genom olika beslut av Kungl. Maj:t ägt rum. Med hänsyn till den organisation detta penninglotteri efter hand erhållit och den statliga kontroll, det vore underkastat, vore detsamma i själva verket numera att anse som en form av statslotteri. Vidare erinrades om den utlottning av vinster, som ägde rum i samband med statens premieobligationslån.

Departementschefen framhöll härefter, att vid den nu ifrågasatta utredningen enligt riksdagens önskan borde undersökas, huruvida och i vad mån syftet att stävja spelet på utländska lotterier kunde tillgodoses genom inrättande av ett statslotteri. Men därjämte borde utredningen även omfatta de möjligheter i övrigt, vilka stode till buds för att förhindra den omnämnda kapitalflykten. Vid övervägande av fördelar och olägenheter av att ersätta det nuvarande penninglotteriet med ett rent statslotteri borde särskild hänsyn även tagas till de konsekvenser, som en sådan anordning skulle medföra i avseende å sättet för disponerandet av de inflytande lotterimedlen. Departementschefen sade sig slutligen givetvis förutsätta, att vid utredningen de vid det nuvarande penninglotteriet vunna erfarenheterna i möjligaste mån komme att tillgodogöras.

Jag övergår nu till att under särskilda punkter redogöra för det väsentliga i statslotteriutredningens förslag ävensom det huvudsakligaste innehållet i däröver avgivna yttranden.

Statslotteriutredningens förslag och däröver avgivna yttranden.

Allmänna synpunkter. Under hänsyftning å en i betänkandet lämnad redogörelse angående den svenska allmänhetens deltagande i spel på olika lotterier och därmed besläktade företeelser har *statslotteriutredningen* rörande önskvärdheten av svenskt penninglotteri anfört:

»Av den föregående redogörelsen framgår, att spel på lotterier och därmed jämförlika anordningar erbjudits den svenska allmänheten i en nästan ständigt stigande omfattning under de senaste årtiondena, men att efterfrågan alltjämt synes vara större än utbuden. Särskilt anmärkningsvärd är den ökning av spellusten, som för närvarande gör sig kännbar. Tippningen går här i spetsen med en kraftigt ökad omsättning, som under de senaste månaderna stigit till omkring 1 000 000 kronor i veckan. Totalisatorspelet visar likaledes växande omfattning, varulotterierna — de större oftast med en högsta vinst i premieobligationer — ingen minskning och trots allt detta har hösten 1936 en utvidgning av de månatliga penninglotterierna från 250 000 till 280 000 lotter kunnat genomföras utan någon som helst svårighet för avsättningen av lotterna. Tvärtom har rusningen efter lottsedlarna, med

köbildning och ransonering som följd, vid de senaste dragningarna varit väl så stor som tidigare.

Samtidigt med denna ökning i spelet på inhemska företag och tillkomsten av nya former för detsamma fortsätter spelandet på utländska lotterier i avsevärd omfattning. — — — Under nu angivna förhållanden kunna sakkunniga icke undgå att finna det önskvärt, att i vårt land finnes ett av staten kontrollerat större penninglotteri, varmed dock ingenting i första hand är utsagt angående formen för detsamma. Dess uppgift bör vara att dels bjuda effektiv konkurrens med de utländska lotterierna, dels tjänstgöra som regulator på det inhemska lotterispelets område.»

Beträffande konkurrensen med utlandet framhåller statslotteriutredningen att ett svenskt lotteri, hållet inom rimliga gränser i avseende på omfattning och vinster, icke kunde förväntas helt undantränga de utländska. De sakkunniga uttala, att man på lotterispelets område lika litet som på andra kunde räkna med att hänsynen till nationella intressen eller ens rent ekonomiska förnuftsskäl skulle vara helt avgörande för de enskilda individernas handlande. Å andra sidan anse de sakkunniga det oriktigt att icke tillerkänna ett större svenskt lotteri en betydlig verkningsgrad såsom avledare av spelet på de utländska. Ehuru de sakkunniga förmena, att det skulle ligga närmast till hands att tänka på ändrad lagstiftning till förhindrande eller försvårande av utländska lottsedlars försäljning i Sverige, hava de sakkunniga icke ansett det möjligt att enbart på lagstiftningsvägen uppnå ett verkligt effektivt resultat. Härför skulle fordras så drastiska åtgärder, innebärande en vittgående kontroll av de enskilda medborgarnas korrespondens med utlandet och noggranna undersökningar av vad som från utlandet infördes, att de av principiella skäl icke syntes böra ifrågasättas. Skärpt lagstiftning kunde enligt de sakkunnigas åsikt tänkas jämsides med, men icke gärna som en ersättning för ett svenskt lotteri, när det gällde att välja de lämpligaste medlen att hålla nere spelet på utländska lotterier.

Beträffande den andra huvuduppgiften för ett av staten kontrollerat större penninglotteri, nämligen att vara en regulator för det inhemska spelet, anför statslotteriutredningen, att denna uppgift framträdde särskilt tydligt under tider, då spellusten vore högt utvecklad. Härom uttalas vidare:

»Det bör under sådana tider vara ett statsintresse, att — försåvitt lotterispel eller därmed jämförligt spel eller vadhållning överhuvud tillåtes — allmänheten erbjudes möjlighet att spela på ett lotteri, där vinstmöjligheterna, organisationen och behållningens användning äro av staten kontrollerade samt avvägd med hänsyn tagen till nationens gemensamma intressen. Nu rådande förhållanden visa behovet härav. De talrikt förekommande varulotterierna samt tippningen må hava sitt berättigande av speciella skäl, men både ur spelarnas och ur nationalekonomiska synpunkter uppvisa de så många bristfälligheter, att det icke kan anses önskvärt att låta hela den existerande spelkraften koncentrera sig på dessa eller liknande företag. Ju större utbredning dessa företag erhålla, desto mer angeläget blir det därför att söka leda åtminstone en väsentlig del av spellusten till ett lotteri, där spelarnas och det allmännas intressen bliva bättre och överhuvud så väl som

möjligt tillgodosedda. Härigenom framkommande sunda normer för lotterispel i allmänhet böra också vara ägnade att fördelaktigt återverka på varulotterierna och övriga nyssberörda företag.»

Önskvärldheten av att i Sverige finnes ett större statskontrollerat penninglotteri har icke bestritts i något av de avgivna yttrandena. Uttryckligen har detta önskemål understrukits av *statskontoret, länsstyrelserna i Östergötlands, Kristianstads, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Värmlands och Kopparbergs län, stadsfiskalen Cederstrand, Föreningen Skaraborgs läns landsfiskaler* och *Värmlands länsavdelning av Föreningen Sveriges landsfiskaler*. I nämnda yttranden förklara sig vederbörande i allmänhet även instämma i vad utredningsmännen anfört ifråga om huvuduppgifterna för ett sådant lotteri. Särskilt framhäves uppgiften att bjuda effektiv konkurrens mot lotterier i utlandet.

Riksgäldsfullmäktige ansluta sig, utan att vilja ingå på principfrågan huruvida ett »statslotteri» bör inrättas, obetingat till statslotteriutredningens uttalanden rörande målet för ett dylikt lotteri. Fullmäktige anse sig dock hava funnit anledning att befara, att ett nytt eller utvidgat lotteri närmast kunde komma att öka spellusten utan att med säkerhet kunna reglera den.

I varje fall skulle, enligt fullmäktiges mening, ett permanent statslotteri lika litet som nuvarande penninglotterier komma att försvåra emitteringarna av statens premieobligationslån. Det hade nämligen snarast visat sig, att vid de emissioner av dylika lån som hittills ägt rum, försäljningen av penninglotteriernas lottsedlar gått något trögare än eljest.

Riksgäldsfullmäktigen Hallin anför bland annat:

Statens premieobligationer hade vid de senaste emissionstillfällena av allmänheten alltmer kommit att betraktas som rena lottsedlar. Denna tendens hade utlöst en efterfrågan och prisstegring på dessa obligationer, som icke stode i rimligt förhållande till deras realvärde. Tillkomsten av ett större svenskt penninglotteri skulle i avsevärd mån kunna råda bot mot den icke önskvärda utveckling, som i hithörande avseenden gjort sig gällande.

Lotterityp. För att fylla sina uppgifter borde ett svenskt penninglotteri, enligt *statslotteriutredningen*, vara tillräckligt lockande och omfattande för att konkurrera med de utländska men icke förleda genom särskilda mer eller mindre bedrägliga lockbeten, såsom våldsamt tilltagna högsta vinster, komplicerade anordningar av spelplanen o. d., och icke eftersträva att ytterligare uppdriva den redan förekommande spellusten.

De sakkunniga anse den lotterityp, som bäst tillfredsställde dessa fordringar, vara det s. k. enkla lotteriet med dess enligt de sakkunnigas mening klara och lätt föreståeliga form. Det andra tänkbara alternativet ifråga om lotterityp, nämligen klasslotteri, avvisas bland annat med en hänvisning till följande uttalande i professor Charliers förutnämnda utredning:

»Klasslotterierna hava onekligen den fördelen, framför av varandra oberoende lotteridragningar, att förvärvandet av deltagare i lotteriet underlättas. Detta förklarar ock den stora spridning denna lotteriform har vunnit i olika länder. Å andra sidan måste man dock påpeka, att denna anordning utgör en

mindre lämplig form att locka spelare till lotteriet, genom att tvinga dem att först deltaga i dragningar, som äro för spelarna synnerligen ogynnsamma, med endast en behållning av 10 till 20 procent av insatsen. Visserligen är det sant, att i den sista klassen dessa ogynnsamma utsikter repareras, så att i medeltal för en spelare, som deltar i alla dragningarna, behållningen dock kommer att uppgå till 60 å 70 procent av totalinsatsen. Men det inkorrekta består däri att många spelare, speciellt sådana som hava ont om pengar, endast komma att deltaga i några av de första klasserna, som ju lämna mycket liten behållning, och sedan avbryta spelet antingen på grund av brist på pengar eller, vilket är det ännu vanligare, på grund av bristande insikt om lotteriets verkliga natur, som innebär att var och en, som deltar i några dragningar, men ej i den sista klassen, begår en stor ekonomisk dumhet.»

Med hänsyn till att den svenska allmänheten vid spel å utländska lotterier syntes börja föredraga det enkla norska lotteriet framför det danska klasslotteriet, finner statslotteriutredningen för konkurrensen med utlandet icke heller någon anledning föreligga att övergå till inhemskt klasslotteri.

I de avgivna *yttrandena* hava inga erinringar framförts mot bibehållandet av det enkla lotteriet såsom form för fortsatt bedrivande av penninglotterirörelse i Sverige. Uttryckliga tillstyrkanden på denna punkt hava lämnats av *länsstyrelserna* i *Malmöhus* och *Kopparbergs* län.

Penninglotteriets omfattning och spelplan. *Statslotteriutredningen* anför:

»I fråga om den omfattning, som ett lotteri av ifrågavarande slag bör äga, gäller det tydligen att finna ett visst lagom. Det måste vara tillräckligt stort för att utom sin nuvarande kundkrets draga till sig eller i varje fall bereda spelmöjlighet åt de allra flesta av dem, som nu spela på utländska lotterier. Å andra sidan bör det icke tilltagas så vidlyftigt, att den redan nu nästan oroande stora spellusten måste ytterligare stimuleras för att lotterna skola bli utsålda. — — Ur synpunkten av konkurrensen med utlandet bör sålunda, i nuvarande läge, det svenska lotteriet utökas, och sannolikt betydligt utökas, varjämte det är önskvärt att lottförsäljningen så anordnas, att den pågår under en större del av den månad, som förflyter närmast före dragningen. Det bör emellertid icke förglömmas, att för närvarande råda goda konjunkturer i allmänhet och efter vad det vill synas särskild högkonjunktur på lotterispelets område. Ett bakslag kan inträffa snart nog, och då framträder risken av att hava tilltagit lotteriet i alltför stor omfattning. Denna risk är dubbel, nämligen dels den ekonomiska för lotteriföretagets del och dels den förut berörda moraliska, bestående i att staten, mer eller mindre intresserad i lotteriet, komme att understödja strävandena att hålla den avtagande spellusten vid liv. De sakkunniga hava funnit det bästa sättet att undgå detta dilemma vara att låta lotteriet erhålla en viss elasticitet i avseende på sin omfattning. Närmast hava vi tänkt oss att en fast minimiplan skulle fastställas, förslagsvis motsvarande 30,000,000 kronor årligen. Därefter skulle, i händelse av fortsatt efterfrågan, lottsedlar få försälas intill en maximigräns, förslagsvis fastställd till ett belopp motsvarande 30,000,000 kr. högre än minimiplanens, för år räknat. I dragningen skulle då ingå i första hand ett antal nummer, motsvarande minimiplanen, och i andra hand, nämligen om därutöver ett antal lotter försåldt, alla sålda lottnummer. Vinsterna skulle utgå enligt den fastställda minimiplanen och, vad beträffar medelstora och mindre vinster, utökas efter en på förhand bestämd skala, allteftersom antalet sålda lotter överstege minimiplanen.»

Statslotteriutredningen — som förutsätter, att även för framtiden dragning i svenskt penninglotteri äger rum en gång varje månad — har för den närmaste framtiden såsom nedre och övre gränser för det ifrågasatta s. k. elastiska lotteriet föreslagit ett antal av 250,000 respektive 500,000 hellotter i månaden, varje hellott uppdelad i halvlotter. Med av de sakkunniga förordat lottpris av 10 kronor skulle detta motsvara en årlig omslutning av lägst 30,000,000 och högst 60,000,000 kronor. Medeltalet mellan nämnda gränstal, d. v. s. ett lotteri med ett månatligt antal hellotter av 375,000 och en årsomslutning av 45,000,000 kronor, hava sakkunniga betecknat såsom en för den närmaste tiden sannolik »normalplan». De påpeka, att sistnämnda belopp motsvarade vad som i Sverige årligen nedlades å inhemska penninglotterier med nuvarande omslutning, ökat med knappt hälften av de summor, som kunde antagas för närvarande gå till lotterier i grannländerna.

Ur *yttrandena* inhämtas följande.

Överståthållarämbetet och *länsstyrelsen i Malmöhus län* förklara sig icke hava något att erinra mot statslotteriutredningens förslag ifråga om lotteriets omfattning.

Den s. k. elastiska principen för lotteriets omslutning tillstyrkes uttryckligen av *länsstyrelsen i Kopparbergs län* och *riksgäldsfullmäktigen Lindqvist*. Den senare finner en tillämpning av denna princip fullt försvarbar tillsvidare intill dess vetenskap vunnits om den utsträckning, i vilken lotter kunde komma att efterfrågas.

Utredningsmännens förslag till elastisk lotteriplan har å andra sidan bestämt avstyrkts av länsstyrelsen i Jämtlands län, riksgäldsfullmäktige, stadsfiskalen Cederstrand och föreståndaren för penninglotteriernas expedition:

Länsstyrelsen i Jämtlands län befarar, att lotteriets omfattning mycket snart skulle nå upp till maximigränsen utan att det allmänna erhöle möjlighet att, därest så ansåges erforderligt, begränsa lottförsäljningen. Att, på sätt utredningsmännen föreslagit, vinstplanen vid ökad lottförsäljning skulle ökas med allenast lägre vinster, finner länsstyrelsen även utgöra en betänklig »vattendrygning» av vinsterna.

Länsstyrelsen föreslår, att Kungl. Maj:t skulle meddela bestämmelser rörande lottantalet i varje dragning och från början fastställa vinstplaner för olika alternativ med avseende å lotteriets omfattning, exempelvis med intervaller om 50,000 lotter från minimiomfattningen 250,000 lotter till maximiomfattningen 500,000 lotter per dragning. I dessa vinstplaner borde skälig differentiering ske även av de högre vinsterna.

Varje dragning borde omfatta samtliga till dragningen hörande lotter och eventuella vinster å icke försålda lotter skulle återfalla till lotteriet.

Riksgäldsfullmäktige påpeka, att det praktiska genomförandet av den föreslagna elasticiteten i lotteriets omslutning skulle vara förenat med betydande svårigheter. Att vinstantalet vid ökad försäljning skulle ökas endast beträffande de lägre vinsterna, finna fullmäktige även vara ägnat att försvaga lotteriets konkurrenskraft.

Fullmäktige, som alltså förorda bibehållandet av fast lotteriplan, finna lämpligt, att det nya lotteriets månatliga omslutning tillsvidare bestämdes till minst 300,000 lotter.

Stadsfiskalen Cederstrand framhåller, att en viss restriktiv begränsning av

lottantalet vore en värdefull reklam för lotteriet. Lottantalet borde förslagsvis bestämmas till 300,000 per dragning. Eventuellt osålda lottsdelar borde i dragningen deltaga i paritet med de sålda. Att enligt den av utredningsmännen föreslagna principen ordna en dragning inom rimlig tid och till rimliga kostnader kunde ock rent tekniskt sett betraktas som ogörligt.

Föreståndaren för penninglotteriernas expedition: Det kunde starkt ifrågasättas, huruvida vår lotterispelande allmänhet i någon större utsträckning vore intresserad av att satsa pengar i ett lotteri, vars minsta och största omslutningssiffror visserligen vore kända, men däremot ej den verkliga och ej heller den exakta vinstplanen.

Den av statslotteriutredningen förutsatta »normalplanen» av 375,000 hel-lotter i månaden kunde redan med hänsyn härtill anses vara alldeles för högt tilltagen. Då dessutom alla lotter skulle vara uppdelade i halvlotter, skulle normalplanen i själva verket omfatta 750,000 enheter i stället för nuvarande 280,000; och att genomföra en sådan ökning vore, enligt lotteriföreståndarens uppfattning, även under nuvarande gynnsamma konjunkturförhållanden en absolut omöjlighet. Föreståndaren förutsätter nämligen, att personer, som i lotterier av nuvarande slag skulle hava köpt hel lott, i det blivande penninglotteriet i stor utsträckning skulle nöja sig med halvlott. Den maximala försäljningsmöjligheten torde enligt föreståndarens mening för närvarande uppgå till ungefär 320,000 lotter i månaden.

Föreståndaren framhåller, att den elastiska principen även komme att i hög grad complicera dragningsförfarandet.

Anpassningsbehovet efter växlande efterfrågan anser föreståndaren lämpligen böra tillgodoses på sådant sätt, att Kungl. Maj:ten efter rådande konjunkturförhållanden för varje kalenderkvartal bestämde en fast omslutningssiffra för lotteriet. Fasta vinstplaner borde härjämte fastställas i likhet med de nu tillämpade.

Lottpris. *Statslotteriutredningen* anser ett lottpris av 10 kronor för hellott vara väl avvägt men förutsätter därvid, att lottsdelarna för framtiden befrias från stämpelskatt.

Utredningsmännen hava tänkt sig, att varje lott — genom perforering eller dylikt av de å hel lott lydande lottsdelarna — skulle kunna uppdelas i två halvlotter, avsedda att kunna köpas var för sig. I frågan om lottsdelarnas uppdelning anföra de sakkunniga vidare:

»Härigenom skulle man tillmötesgå spelare inom den förmögenhetsklass, där spel på lotteri för 5 kronor åt gången kan anses försvarligt, medan en utgift på 10 kronor för detta ändamål är för stor. Dessutom kunde lottsdelarna genom det fördubblade antalet enheter (halvlotter) spridas på flera försäljningsställen och försäljningen pågå under längre tid än nu är fallet, vilket skulle väsentligt bidra till bekämpandet av de utländska lotterierna. Sakkunniga hava haft under övervägande att föreslå en ytterligare uppdelning av lottsdelarna i mindre enheter. Vi hava emellertid stannat för att icke förorda en sådan åtgärd. Små lottvalörer hava nämligen alltid visat sig hava en stor förmåga att fresta personer, som på grund av sin svaga ekonomiska ställning över huvud icke böra befatta sig med lotterispel, och redan en fyrdelning av hellotterna skulle medföra en så stor mängd lottenheter, att avsättningen av lotterna därigenom antagligen snarare försvårades än underlättades. Om man räknar med 300,000 hellotter i månaden, vilket icke är högt tilltaget, skulle en fyrdelning innebära att icke mindre än 1,200,000 lottenheter (fjärdedelslotter) vore att avyttra varje månad.»

I yttrandena från statskontoret, stadsfiskalen Cederstrand och föreståndaren för penninglotteriernas expedition hava betänkligheter anförts såväl mot sänkandet av lottpriset till 10 kronor som mot införandet av halvlotter:

Statskontoret hänvisar endast till att 12-kronorspriset i hittillsvarande penninglotterier visat sig ändamålsenligt.

Stadsfiskalen Cederstrand anser någon sänkning av lottpriset icke vara erforderlig. Icke heller vore det nödvändigt att göra lottsedlarna delbara. Det förekomme redan nu i mycket stor omfattning, att flera personer förenade sig om inköp av en lottsedel.

Cederstrand erinrar även om det i förordningen den 22 juni 1928 (nr 189) innefattande tillägg till lotteriförordningen meddelade förbudet mot yrkesmässig försäljning av, bland annat, andel i lottsedlar.

Föreståndarens för penninglotteriernas expedition erinringar mot en sänkning av lottpriset och mot lottsedlarnas uppdelning i halvlotter bottna i farhågor för att dessa åtgärder skulle i hög grad försvåra lotteriets praktiska handhavande och medföra en kraftig minskning i lotteriets inkomster. Lotteriföreståndarens synpunkter i denna fråga torde i övrigt framgå av den tidigare lämnade redogörelsen för föreståndarens uttalanden beträffande det ifrågasatta lotteriets omfattning.

Riksgäldsfullmäktige säga sig vilja starkt ifrågasätta lämpligheten av att samtliga lotter i det nya lotteriet, på sätt utredningsmännen föreslagit, skulle kunna försälas jämväl såsom halvlotter.

I de övriga yttrandena hava inga erinringar framställts mot statslotteriutredningens förslag ifråga om lottpris och halvlotter.

Överståthållarämbetet förklarar sig beträffande lottpriset kunna biträda utredningsmännens förslag.

I vad avser införandet av halvlotter anser överståthållarämbetet, att detta uppenbarligen i icke ringa grad komme att fördyra lotteriets omkostnader, särskilt ifråga om distributionen. Då emellertid åtgärden i viss utsträckning skulle kunna bidra till att minska inköp av utländska lottsedlar, ville överståthållarämbetet icke motsätta sig de sakkunnigas förslag i denna fråga. Ämbetet påpekar även att, om försäljning av halvlotter medgäves, därav betingad ändring borde vidtagas i förutberörda förordning den 22 juni 1928 (nr 189) innefattande tillägg till lotteriförordningen.

Länsstyrelsen i Malmöhus län icke blott tillstyrker införandet av halvlotter, utan gör även gällande, att en uppdelning av lottsedlarna i ännu lägre valörer säkerligen i avsevärd omfattning skulle begränsa deltagandet i det danska klasslotteriet. Å andra sidan förklarar sig länsstyrelsen villig medgiva, att de i betänkandet angivna skälen mot en sådan ytterligare uppdelning vore tungt vägande.

Vinster. Av den förut lämnade redogörelsen för den ståndpunkt, som *statslotteriutredningen* intager ifråga om det svenska penninglotteriets omfattning, framgår, att vinsterna i lotteriet enligt utredningens förslag skulle utgå till en början enligt en fastställd minimiplan och därefter, allteftersom antalet sålda lotter överstege visst minimiantal, vad beträffade medelstora och mindre vinster utökas efter en på förhand bestämd skala.

Såsom högsta vinst föreslå de sakkunniga ett belopp av 50,000 kronor. Härom anför de följande:

»I fråga om vinsternas storlek vilja de sakkunniga främst varna mot en alltför kraftigt tilltagen högsta vinst. Detta icke därför att en mycket hög vinst skulle verka avskräckande på spelarna, utan av alldeles motsatt skäl, därför att den utgör ett alltför frestande lockbete för den mera tanklösa delen av allmänheten. Denna iakttagelse har gjorts i alla länder och alla tider. Ett förvånande stort antal människor synas föreställa sig att ett lotteri, där man kan vinna 1,000,000 måste vara mera generöst och mera fördelaktigt för spelarna, än ett där högsta vinsten endast utgör 50,000. Och även personer, som vid närmare eftertanke inse det orimliga häri, finna det mera lockande att riskera sin insats för en vinst på en miljon än för 50,000. Ett av staten auktoriserat lotteri bör emellertid icke locka allmänheten att spela genom förespeglande av chimärer. De förnuftigare spelarna måste också inse, att en måttlig högsta vinst är till deras fördel. Att den mera omdömesgilla delen av lotteripubliken verkligen är av denna åsikt, har också framgått av till sakkunniga från allmänheten inkomna skrivelser. Utsikten för den enskilde spelaren att vinna högsta vinsten är så försvinnande liten, att han bör vara medveten om att vad han närmast siktar på, då han gör sin insats, är de medelstora och små vinsterna. Och dessa ökas givetvis i antal och värde, i samma mån som högsta vinsten hålles vid lägre höjd. Ett belopp på 50,000 kronor såsom högsta vinst anse därför sakkunniga vara tillräckligt högt. Med tanke på den utländska konkurrensen må det erinras, att detta belopp utgör högsta vinsten i det norska lotteriet.»

Lägsta vinstvärdet borde enligt de sakkunnigas förmenande icke sättas alltför lågt. Ett belopp av 30 kronor, alltså en nettovinst av 20 kronor på insatsen å hellott, kunde härvid anses skäligt.

De sakkunniga förutsätta, att samtliga vinster bliva underkastade den särskilda skatten å lotterivinster.

I vad avser vinsterna i lotteriet sammanfattas de sakkunnigas förslag sålunda:

»Vinsternas antal och sammanlagda värde skola, enligt vad nedan sägs, för varje dragning — — — fastställas i visst förhållande till antalet till dragningen försålda lotter.

Om antalet försålda lotter icke uppnår 251,000, skall vinstplanen bestämmas sålunda:

1 vinst	å 50,000 kronor	50,000 kronor
1 »	» 30,000 »	30,000 »
1 »	» 25,000 »	25,000 »
1 »	» 20,000 »	20,000 »
10 vinster	» 10,000 »	100,000 »
20 »	» 5,000 »	100,000 »
165 »	» 1,000 »	165,000 »
350 »	» 500 »	175,000 »
2,000 »	» 100 »	200,000 »
7,000 »	» 50 »	350,000 »
15,000 »	» 30 »	450,000 »
24,549 vinster			1,665,000 »
10 premier	å 1,000 kronor	10,000 »
			Summa 1,675,000 kronor

Därest antalet försålda lotter uppgår till minst 251,000, skola för varje uppnått fullt tusental försålda lotter utöver 250,000, utom de i ovanstående vinstplan angivna vinsterna, förekomma vinster enligt följande tilläggsplan:

1 vinst	å	1,000 kronor	1,000 kronor
2 vinster	»	500 »	1,000 »
7 »	»	100 »	700 »
35 »	»	50 »	1,750 »
75 »	»	30 »	2,250 »
120 vinster				6,700 kronor

Oberoende av vinst, som därå må utfalla vid dragningen, skall vart och ett av de i en dragning deltagande 5 lottnummer, som i nummerordningen kommer närmast före och närmast efter det nummer, varå högsta vinsten utfallit, erhålla premie, som — — — härövan sägs.

Om högsta vinsten utfaller på något av de lägsta av de i dragningen deltagande lottnumren, skola såsom närmast före lägsta numret kommande lottnummer räknas de högsta i dragningen deltagande numren i ordning uppifrån. Om högsta vinsten utfaller på något av de 5 högsta av de i dragningen deltagande lottnumren, skola såsom lottnummer efter högsta numret anses de lägsta i dragningen deltagande numren i ordning nerifrån.»

Vid tillämpning av statslotteriutredningens vinstplan skulle förhållandet mellan sammanlagda vinstvärdet och sammanlagda lottvärdet växla mellan 66.73 och 67 $\%$. Förhållandet mellan antalet vinster och antalet lotter skulle utgöra lägst 9.84 $\%$ och högst 10.91 $\%$.

Huvuddragen av de synpunkter, som i avgivna *yttranden* lagts å de sakkunnigas förslag till elastisk anpassning av vinstplanen efter lottförsäljningens faktiska omfattning, framgå av den förut lämnade redogörelsen för de allmänna uttalandena rörande penninglotteriets ifrågasatta elasticitet. Här torde endast böra erinras om, att såväl principen om elastisk vinstplan som den av utredningsmännen föreslagna tillämpningen därav (med utökning endast av lägre och medelstora vinster) bestämt avstyrkts i ett flertal *yttranden*.

Förslaget, att högsta vinsten för framtiden skulle nedsättas till 50,000 kronor, har tillstyrkts endast av *länsstyrelsen i Värmlands län* och av *riksgäldsfullmäktigen Lindqvist*.

Statskontoret, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Kristianstads, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Kopparbergs och Jämtlands län, tredje polisintendenten i Stockholm, poliskammaren och kriminalpolisen i Malmö, riksgäldsfullmäktige och föreståndaren för penninglotteriernas expedition hava däremot samtliga ställt sig avvisande till förslaget, att högsta vinsten skulle bestämmas till lägre belopp än motsvarande vinst i nuvarande inhemska penninglotterier. De hava därvid i allmänhet framhållit, att ifrågasvarande förslag — även om det ur etisk synpunkt möjligen kunde anses motiverat — vore mindre välbetänkt, då det gällde att stärka de svenska penninglotteriernas konkurrenskraft gentemot lotterier i utlandet, särskilt gentemot danska klasslotteriet, vars högsta vinst uppgår till 250,000 kronor.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har för sin del funnit önskvärt, att högsta vinsten för framtiden bestämdes till 200,000 kronor.

Riksgäldsfullmäktigen Hallin ifrågasätter om icke till de tio premier å 1,000 kronor, som enligt statslotteriutredningens förslag skulle utfalla omkring det nummer, varå högsta vinsten dragits — i likhet med vad förhållandet är i norska penninglotteriet — borde läggas tio premier å 500 kronor att grupperas kring näst högsta vinsten.

Preskriptionstid för utbetalning av vinster. Statslotteriutredningen föreslår att den tid, inom vilken vinsterna i penninglotteriet skola vara avhämtade för att rätten till desamma ej skall vara förverkad, fastställes till två år från första dragningsdagen (i nuvarande svenska penninglotterier är motsvarande tid bestämd till ett år från första dragningsdagen).

I yttrandena tillstyrkes detta förslag om utsträckning av preskriptionstiden för vinsternas utbetalning av riksgäldsfullmäktigen Hallin men avstyrkes av föreståndaren för penninglotteriernas expedition. Den senare framhåller, att en sådan reform icke visat sig av behovet påkallad och att ett genomförande av densamma endast skulle försvåra lotteridragningarnas bokföringsmässiga avslutande.

Organisation m. m. Statslotteriutredningen anför i frågan om penninglotteriets framtida organisation följande allmänna synpunkter:

»Vad slutligen angår lotteriets handhavande och skötsel, så lärer kravet på största möjliga effektivitet och kontroll i förening med lägsta möjliga omkostnader medföra, att för framtiden en mera fast organisation genomföres. Den nuvarande anordningen kan i detta avseende icke anses tillfyllestgörande. Om, såsom här förutsättes, statsmakterna besluta inrättandet av ett mera permanent lotteri och därvid giva detaljerade anvisningar beträffande spelplan, lottförsäljning, behållningens användning o. s. v., kan utförandet härav icke lämpligen böra tillgå så, att Kungl. Maj:t — vare sig direkt eller som f. n. genom uppdrag åt 'kommitterade' — gör upp kontrakt med en enskild person om de olika dragningsarnas handhavande och den ersättning, som härför skall uppbäras av personen i fråga. Ett av staten inrättat permanent lotteri fordrar enligt sakkunnigas mening ett permanent organ för dess drivande. Det ligger intet klander mot den nuvarande lotteriföreståndaren eller hans företrädare, om det framhålles, att ett bibehållande av den nuvarande anordningen i en av statsmakterna i allt övrigt fastlagd lotteriplan skulle innebära en principiellt förkastlig inkonsekvens. Vid ett lotteri av den omfattning, varom här är fråga, stå alltför stora ekonomiska värden på spel för att staten skall kunna blunda för de riskmoment av olika slag, omöjliga att på förhand angiva men i varje fall teoretiskt ofrånkomligen sammanhängande med att hela skötseln av lotteriet överlåtes åt enskild person genom uppgörelse från fall till fall. Härtill kommer att vissa omkostnader böra kunna nedbringas genom en organisation, där det enskilda intresset gör sig mindre gällande. Det ligger nämligen i sakens natur att den ersättning, som skall utgå till den enskilda entreprenören, måste utmätas med hänsyn till risken för honom av oförutsedda utgifter och lotteriets nedläggande ävensom därtill att hans inkomst av lottsedlarnas och dragningslistornas försäljning icke kan med säkerhet förutsägas. Lotteriet som sådant går därigenom onödigtvis miste om de icke obetydliga belopp, som kunna inflyta till entrepre-

nören genom att utgifterna hållas nere eller inkomsterna av ovannämnda försäljning överstiga det för varje särskild dragning beräknade minimum. Vissa utgifter, som direkt sammanhånga med den nuvarande anordningen, exempelvis avgiften för bankgaranti för vinster och behållning, skulle också lättare kunna avvecklas genom förändrad organisation.

Emellertid kunna de sakkunniga icke förorda att steget toges helt ut från den nuvarande alltför lösliga organisationen till lotteriets införlivande med den ordinarie statsförvaltningen. Att tillskapa en statens lotteristyreelse med därtill hörande tjänstemannakår synes allmänt sett vara mindre önskvärt. Uppgifterna för en sådan statsinstitution skulle bli alla för speciella och för litet sammanhängande med den statliga administrationens verksamhet i allmänhet. Dessutom är det icke möjligt att förutsäga framtidsutsikterna för ett penninglotteri. Spellusten synes visserligen f. n. snarare öka än avtaga, men på detta område kunna hastigt nog helt ändrade förhållanden inträda. De sakkunniga måste för sin del anse framtidsutsikterna så ovissa, att vi icke kunna tillstyrka inrättandet för lotteriets skötsel av ett nytt statsorgan, vilket måhända snart nog befundes överflödigt. Icke heller synes det vara lämpligt att anförtro ifrågavarande uppgift åt någon nu befintlig statlig institution. Den organisationsform, som synes oss mest lämpad för ändamålet, är den bolagsform, som kommit till användning vid vissa monopolföretag och även i fråga om den legaliserade tippningen. I enlighet härmed skulle lotteriets bedrivande anförtros åt ett för ändamålet bildat aktiebolag med relativt litet aktiekapital, till allra största delen i statens ägo, och vars styrelse skulle till större delen tillsättas av Kungl. Maj:t. Företagets bolagsordning skulle fastställas av statsmakterna och dess verksamhet bedrivs enligt direktiv av Kungl. Maj:t. Härigenom skulle enligt vår mening de olägenheter, som vidlåda den nuvarande anordningen, bli på ett tillfredsställande sätt avhjälpta utan att betänkligheterna inför inrättandet av ett rent statslotteri behöfve göra sig gällande. En förutsättning för detta förslag är emellertid, att aktiebolaget i fråga bleve fritaget från skatt till stat och kommun för själva lotteriets avkastning. Om bolagsformen väljes, bör sålunda samtidigt tillses att ändring i berörda hänseende göres i skattelagarna, försåvitt en dylik ändring är behöfvlig.»

I anslutning till vad sålunda anförts framlägger statslotteritredningen förslag till *dels* bolagsordning för ett aktiebolag för omhänderhavande av penninglotterirörelsen i riket, »Svenska Penninglotteriet Aktiebolag», och *dels* koncession för detta bolag att bedriva penninglotterirörelse tillsvidare under fem år enligt vissa närmare angivna bestämmelser.

I den speciella motiveringen till bolagsordningen och lotterikoncessionen göra de sakkunniga till en början i huvudsak följande uttalanden angående statens bestämmanderätt i lotteriaktiebolaget och rörande aktiebolagets organisation i övrigt:

Vid utformandet av förslaget till bolagsordning hade de sakkunniga utgått från grundsatsen, att staten skulle helt behärska företaget och att några privata intressen sålunda icke skulle hava möjlighet att göra sig gällande.

Utän att detta direkt utsades i bolagsordningen, hade de sakkunniga följaktligen förutsatt, att staten i det tilltänkta bolaget tecknade så stor del av aktierna, som aktiebolagslagen medgäve. För den händelse staten dock vid något tillfälle skulle innehava en mindre del av aktierna än sålunda avsetts, hade de i bolagsordningen föreslagit bestämmelse om företräde för staten vid lösen av hembjuden aktie. För att ytterligare säkerställa statens bestämman-

derätt hade de i bolagsordningen vidare föreslagit, att Kungl. Maj:t skulle äga utse majoriteten av styrelsens ledamöter och suppleanter och att Kungl. Maj:t skulle bland dem förordna såväl ordförande som vice ordförande, liksom ock att styrelsebeslut för att bliva giltigt skulle hava biträts av någon av dessa senare, där endast tre ledamöter voro om beslutet ense. I samma syfte hade de i bolagsordningen föreslagit, att Kungl. Maj:t skulle hava rätt att tillsätta två av bolagets tre revisorer jämte samma antal suppleanter.

Bolagsordningen förutsattes skola fastställas av Kungl. Maj:t och ändring däri icke kunna vidtagas utan Kungl. Maj:ts samtycke.

Bolagets aktiekapital hade ansetts kunna begränsas till lägst 50,000 och högst 150,000 kronor då något egentligt driftskapital icke torde vara behöfligt utöver det, som erfordrades för inköp av inventarier, förskott å lokalhyror ävensom vissa andra kostnader för bolagets organisation. Enligt bolagsordningen hade den årliga utdelningen å bolagets aktiekapital inskränkts till högst 3 procent, vilken procent sakkunniga med hänsyn till nuvarande allmänna ränteläge ansett fullt tillfredsställande även för de aktier, som icke innehades av staten.

Antalet styrelseledamöter hade med hänsyn till företagens beräknade omfattning ansetts icke böra vara alltför ringa. De sakkunniga hade därför i bolagsordningen föreslagit, att styrelsen skulle bestå av sju ledamöter med lika antal suppleanter. Utöver de särskilda uppgifter, som till följd av föreskrifter i lotterikoncessionen komme att åligga bolagets styrelse, syntes styrelsen, genom olika ledamöter, i lämplig utsträckning böra taga daglig befattning med bolagets verksamhet samt utöva en fortlöpande övervakning av lotterirörelsens riktiga bedrivande. Önskvärdheten av en sådan anordning hade även varit ett skäl för att de sakkunniga ansett sig böra föreslå ett relativt stort antal ledamöter i styrelsen.

På bolagsstämma skulle, enligt den föreslagna bolagsordningen, bland annat ankomma att förrätta val av en minoritet i styrelsen samt av en revisor, vilken senare av de sakkunniga förutsattes böra vara en för uppgiften fullt kvalificerad person, exempelvis en av Stockholms handelskammare auktoriserad revisor.

Tillsynen över att lotterirörelsen bedrevs i enlighet med givna föreskrifter skulle handhavas av en eller flera utav chefen för handelsdepartementet förordnade kontrollanter, vilkas arvode skulle fastställas av Kungl. Maj:t.

Vad angår frågan om aktiebolagets ansvarighet för vinsternas utbetalning har statslotteriutredningen anfört:

»För utbetalande av vinster och bidrag till allmännyttiga ändamål i de av Kungl. Maj:t koncessionerade penninglotterierna har hittills, såsom tidigare i betänkandet angivits, före lottförsäljningens början alltid ställts säkerhet. Denna säkerhet, som i flertalet fall utgjorts av bankgaranti, har under de senaste tio åren dragit en kostnad av sammanlagt över 250,000 kronor. Det behöves väl knappast framhållas, att nämnda garanti icke vid något tillfälle behövt helt eller delvis tagas i anspråk. Av inkomsterna i det av sakkunniga föreslagna penninglotteriet skulle — — — bidrag till allmännyttiga ändamål beviljas först i den mån medel finnes tillgängliga. För beviljade bidragsbelopp skulle alltså för framtiden någon säkerhet icke behöva komma i fråga. För utbetalningen av vinster torde däremot alljämt vissa garantier komma att erfordras. Ett tänkbart alternativ skulle härvidlag vara att staten själv iklädde sig ansvarighet gentemot vinnarna. Med hänsyn till att det ifrågasatta lotteribolaget dock icke skulle komma att utgöra ett statsorgan i egentlig mening, hava sakkunniga emellertid icke velat förordna näm-

da alternativ utan i stället utgått ifrån, att erforderliga garantier ställas av det tilltänkta bolaget. För ändamålet i fråga förutsättes bolaget i första hand skola av inflytande medel successivt avsätta en garantifond å 500,000 kronor — — —. Nämnade belopp, som visserligen endast komme att motsvara en del av det sammanlagda vinstvärdet i en dragning, har av sakkunniga likväl ansetts tillräckligt för täckande även av de största underskott, vilka efter sannolikheten skulle kunna komma att uppstå, så mycket mer som bolaget därutöver komme att förfoga över betydande tillgångar, bland annat i form av medel, som avsatts för eventuell utbetalning av uttagna vinster — — —. För de fall att bolagets garantifond icke skulle uppgå till stadgat belopp hava vi — närmast med tanke på bolagets allra första verksamhetstid, under vilken bolaget ju icke heller komme att förfoga över medel för uttagna vinster — i — — — lotterikoncessionen föreslagit, att bolaget skall kunna åläggas att ställa annan säkerhet, som av Kungl. Maj:t godkännes.»

Beträffande *l o t t f ö r s ä l j n i n g e n* har statslotteriutredningen påpekat, att det för bekämpandet av de utländska lotterierna voro angeläget, att lottsedlarna i det svenska penninglotteriet spredes på ett betydligt större antal kommissionärer än nu vore fallet, även om detta skulle medföra ökade kostnader i jämförelse med en mera koncentrerad försäljningsorganisation.

För direkt försäljning till avhämtning borde, enligt de sakkunnigas åsikt, såsom kommissionärer fortfarande antagas tobaks- och pappershandlare samt dylika mindre näringsidkare. Postförsäljningen skulle omhänderhavas av s. k. huvudombud, vilkas område skulle omfatta län, landskap eller därmed jämförliga områden. Huvudombuden — som huvudsakligast skulle ägna sig åt denna sin uppgift — skulle dessutom förmedla all redovisning till lotteribolaget. Någon direkt försäljning från bolaget skulle icke äga rum.

I *yttrandena* hava några invändningar icke framställts mot att penninglotteriets förvaltning för framtiden överlättes åt ett permanent förvaltningsorgan.

Generalpoststyrelsen, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Malmöhus och Värmlands län samt Föreningen Skaraborgs läns landsfiskaler hava likväl icke obetingat velat tillstyrka, att detta förvaltningsorgan, på sätt de sakkunniga föreslagit, organiserades i form av aktiebolag:

Generalpoststyrelsen finner några särskilda skäl icke hava anförts mot att lotteriets förvaltning uppdroges åt någon nu befintlig statlig institution.

Det av de sakkunniga föreslagna systemet skulle — särskilt med hänsyn till inrättandet av enskilda »huvudombud», som skulle hava sin huvudsakligaste utkomst av lottförsäljningen — icke innebära någon tillräckligt bebyggande avkoppling av privatintressen.

Styrelsen ifrågasätter om icke vid den fortsatta utredningen i ämnet uppmärksamhet även borde ägnas åt möjligheten att åt postverket anförtro anningen hela bestyret med lotteriet eller också endast försäljningen av lottsedlarna.

Överståthållarämbetet anför bland annat: Några särskilda skäl föreläge icke att inrätta förvaltningsorganet i form av aktiebolag. Lotterirörelsen borde i stället överlämnas till en särskild byrå under generalpoststyrelsen. Härför talade, att postverket genom postkontoren redan förfogade över en för distributionen av lottsedlar särskilt lämpad organisation. Därest det emellertid av skäl, som överståthållarämbetet ej kunde överblicka, icke skulle

befinnas lämpligt, att lotteriverksamheten förlades under posten eller eventuellt något annat redan bestående verk, ville överståthållarämbetet förorda, att det organ, åt vilket lotteriverksamhetens bedrivande anförtroddes, i allt fall inrättades efter de grunder och underkastades samma kontroll och revision, som i allmänhet gällde för den statliga förvaltningen.

Länsstyrelsen i Malmöhus län säger sig i betänkandet sakna en närmare redogörelse för de överväganden, som syntes hava förekommitt ifråga om möjligheten att uppdraga lotteriets handhavande, helt eller delvis, åt redan befintlig statsinstitution. Länsstyrelsen ifrågasätter, om icke försäljningen av lottsedlar skulle kunna med fördel anförtros åt postverket. Härjämte skulle emellertid även vissa mindre näringsidkare kunna antagas såsom kommissionärer.

Länsstyrelsen i Värmlands län föreslår, att den centrala förvaltningen av lotteriet måtte uppdragas åt riksgäldskontoret, samt att lottförsäljningen måtte anförtros åt postverket och riksbankskontoren.

Föreningen Skaraborgs läns landsfiskaler ifrågasätter, om icke hela skötsel av lotteriet borde överlämnas åt postverket.

I samtliga övriga yttranden har den föreslagna aktiebolagsformen lämnats utan erinran. Särskilda uttalanden i sådan riktning hava gjorts av statskontoret, patent- och registreringsverket, stadsfiskalen Cederstrand och föreståndaren för penninglotteriernas expedition. Ur dessa uttalanden och i samband därmed gjorda uttalanden ifråga om lottförsäljningen inhämtas i huvudsak följande:

Statskontoret anser i likhet med utredningsmännen önskvärt, att staten i högre grad än vad hittills varit fallet medverkade vid organisationen av lotteriverksamheten och i viss mån iklädde sig ansvaret för densamma. Givetvis kunde skilda meningar göras gällande rörande frågan, huru långt staten borde sträcka sin medverkan i lotteriets direkta skötsel. Å ena sidan syntes åtskilligt tala för att staten genom en lotteristyreelse med därtill hörande tjänstemannakår själv omhändertoge lotterirörelsen, å andra sidan torde skäl kunna anföras för att staten icke borde i egen regi ombesörja verksamheten. Då staten för närvarande i bolagsform utövade driften inom andra verksamhetsområden, där staten hade monopol, ville statskontoret icke framställa erinran mot att denna form komme till användning även då det gällde att organisera ett svenskt statligt penninglotteri. Statskontoret förutsatte därvid i likhet med utredningsmännen, att ett sålunda bildat lotteribolag fritoges från skattskyldighet till stat och kommun för avkastningen av lotteriet eller att på annat sätt anordningar träffades, varigenom motsvarande resultat vunnas. I varje fall borde aktiekapitalet i allt väsentligt ägas av staten, varvid bolagets styrelse torde böra antingen tillsättas av Kungl. Maj:t i administrativ ordning eller ock utses av bolagsstämman efter direktiv av Kungl. Maj:t.

Det ville emellertid förefalla statskontoret, som om antalet ledamöter och suppleanter i lotteribolagets styrelse utan olägenhet kunde sättas lägre än utredningsmännen föreslagit. Ämbetsverket ifrågasatte jämväl, om icke ledamöter och suppleanter borde kunna utses för längre tid än ett år och om icke den föreslagna utdelningen å bolagets aktier, 3 %, vore väl snäv.

Beträffande lottförsäljningen föreställde sig ämbetsverket, att tillsättandet av huvudombud skulle leda till en ökning av driftkostnaderna, vadan förslaget i denna del syntes olämpligt.

Patent- och registreringsverket framställer viss formell anmärkning mot en detaljbestämmelse i den föreslagna bolagsordningen. I övrigt har ämbetsverket icke något att erinra mot utredningsmännens förslag. Ämbetsverket anser,

att aktiebolagsformen väl lämpade sig för det ifrågasatta lotteriföretaget och finner de bestämmelser, som i förslaget till bolagsordning intagits för säkerställande av statens inflytande i bolaget, vara betryggande.

Föreståndaren för penninglotteriernas expedition anför bland annat, att han själv redan på ett tidigare stadium framkastat tanken på lotteriexpeditionens utbildning till aktiebolag. Vad beträffade förslaget om statens uteslutande bestämmanderätt i ett sådant bolag syntes detsamma vara väl motiverat.

Föreståndaren finner även lämpligt, att, på sätt de sakkunniga föreslagit, hos bolaget en fond upplades såsom garanti för vinsternas utbetalning. I andra hand syntes denna garanti böra förstärkas med hos bolaget inestående behållning.

Å andra sidan framför föreståndaren olika erinringar såväl mot det föreslagna, enligt föreståndarens mening alltför stora antalet ledamöter i bolagets styrelse som — i synnerhet — mot den ifrågasatta försäljningsorganisationen. I sistnämnda avseende finner han, att både införandet av »huvudombud» och huvudkontorets avkopplande från all direkt försäljning skulle i hög grad försvåra distributionen. Tillsättandet av huvudombud skulle dessutom betydligt fördyra förvaltningen och tillskapa mindre önskvärda privata intressenter i lotteriföretaget. Föreståndaren framhåller vidare, att en mycket kraftig utökning av antalet kommissionärer kunde leda till att var och en av dessa erhöle alltför liten förtjänst av rörelsen. Han hade däremot icke något att erinra mot en försiktig utvidgning av ombudsorganisationen i samband med en eventuell ökning av lotteriets omslutning.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län förklarar sig beträffande det föreslagna lotteriets organisation icke hava annat att erinra än att distributionen av lotter syntes med fördel kunna anförtros åt postverket.

Lotteriföretagets inkomster och utgifter. Statslotteritredningen har med utgångspunkt från den förut berörda »normalplanen» på 375,000 försålda lotter i månaden beräknat det blivande penninglotteriets årliga intäkter till 45,000,000 kronor av lottförsäljningen, 500,000 kronor av försäljningen av dragningslista och 250,000 kronor i räntor.

På utgiftssidan upptaga de sakkunniga uppskattningsvis 26,775,000 kronor till vinnare (med frånräknande av vinstskatt och outtagna vinster) och 2,975,000 kronor i vinstskatt ävensom 300,000 kronor till omkostnaderna vid lotteriets huvudkontor, häri inbegripna utgifter för bolagsstyrelsen, revision och kontroll samt tryckning av lottsedlar och dragningslista. Beträffande härefter kostnaden för provision till återförsäljarna anföra de huvudsakligen följande:

»Företagets omkostnader komme — sådan sakkunniga tänkt sig lotteriets organisation — till större delen att utgöras av provisioner för försäljning av lotter och dragningslistor. Redan med hänsyn till att lotterna enligt det av oss föreslagna systemet komme att spridas på ett så stort antal ombud, att de särskilda ombuden ute i orterna i flera fall sannolikt endast skulle få försälja helt obetydliga poster, synes denna provision, om man vill bereda ombuden en skälig förtjänst å rörelsen, procentuellt icke kunna sättas alltför lågt. Härtill kommer, att ombudens arbete skulle bliva relativt komplicerat genom införandet av halvlotter och sannolikt komme att pågå kontinuerligt på sådant sätt, att, när försäljningen till en dragning slutat, försäljning till nästa dragning omedelbart skulle påbörjas och fort-

sätta en hel månad. Med hänsyn till berörda omständigheter synes provisionen för försäljningen av lottsedlar lämpligen kunna bestämmas till två eller lägst en och en halv procent av lottpriset.»

Grunderna för de för försäljning av lottsedlar utgående provisionerna föreslås skola fastställas av chefen för handelsdepartementet efter förslag av bolaget.

Statslotteriutredningen har, såsom förut berörts, utgått från, att det föreslagna lotteriföretaget icke skulle belastas med utgifter vare sig för stämpelavgift eller — annat än i viss mindre utsträckning — för inkomstskatt. De sakkunniga förutsätta därvid, att de inkomster varom staten skulle gå miste genom stämpelavgiftens bortfallande skulle ersättas genom ökad inleverering till statsverket av det ifrågasatta nya företagens behållning. Statens hela inkomst av lotteriföretaget skulle på detta sätt, frånsett skatten å vinsterna och vissa speciella poster av ringa betydelse, komma att utgå av företagens behållning. De sakkunniga hava funnit en dylik anordning överhuvud taget vara den naturligaste i ett av staten behärskat affärsföretag.

Vad särskilt angår *stämpelavgiften* hava de sakkunniga hänvisat till att sådan avgift icke erlägges av Aktiebolaget Tipstjänst.

Vad beträffar det ifrågasatta lotteriaktiebolagets befrielse från *inkomstskatt* har statslotteriutredningen anfört bland annat:

»Ingen som helst inkomstskatt utgår för övrigt av några nuvarande svenska lotteriföretag. Även om det för statsverkets vidkommande väl kan anses likgiltigt, om dess inkomster av lotteriföretaget till någon del komme att uttagas i form av inkomstskatt i stället för att efter andra normer utgå av företagens behållning, synes det dock sakkunniga vara principiellt riktigare och för lotteriet mera praktiskt, om dess inlevereringar till staten få beräknas efter såvitt möjligt enhetliga grunder. (Jämför härövan beträffande stämpelskatten!) Ännu mindre anse sig sakkunniga kunna förorda en anordning, som komme att medföra skyldighet för lotteriföretaget att erlægga *kommunal* inkomstskatt, en skatt, som dessutom enligt nu gällande bestämmelser komme att helt tillfalla en enda kommun, Stockholm. Erfarenheterna av Aktiebolaget Tipstjänsts taxering — — — tyda emellertid på, att det av oss nu ifrågasatta aktiebolaget med för närvarande gällande skattebestämmelser sannolikt skulle bli underkastat såväl statlig som kommunal inkomstskatt och detta säkerligen till högst betydande belopp. På grund av vad sålunda anförts vilja sakkunniga hemställa, att det lotteriaktiebolag, som med anledning av förevarande förslag må komma till stånd, genom uttryckligt stadgande i skattelagarna i allt väsentligt fritages från inkomstskatt till stat och kommun. Endast å den del av inkomsten, som avsättes till reservfond eller utdelas till aktieägarna, synes skatt lämpligen kunna utgå. Möjligen skulle ett stadgande av nu åsyftad innebörd kunna införas i gällande kommunalskattelag i anslutning till föreskrifterna i 30 § 4 mom. angående särskilda normer för beskattningen av parti- och detaljhandelsbolag för försäljning av rusdrycker samt av utövaren av statens tobaksmonopol.»

Under angivna förutsättningar skulle enligt statslotteriutredningens beräkning lotteriets *behållning* uppgå till omkring 14 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor.

Behållningen av lotteriet förutsättes av de sakkunniga skola gå dels direkt till statskassan och dels till särskilda allmännyttiga ändamål. Statens

andel i lotteriet kunde — framhålla de sakkunniga — naturligtvis sättas hur högt eller lågt som helst, men om såsom hittills vissa allmännyttiga ändamål därjämte skulle tillgodoses, något som de sakkunniga icke kunde annat än tillstyrka, vore det önskvärt att åtminstone vissa grundlinjer fastställdes för en längre tid framåt. Utginge man från att stämpelskatten på lottsedlarna bortföлле, skulle en fördelning av behållningen med hälften direkt till statskassan och hälften till nyssnämnda ändamål sannolikt ganska väl svara mot användningen av de nuvarande lotteriernas avkastning. Grunderna för denna fördelning borde genom beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen fastställas att gälla tillsvidare och i enlighet därmed komma till uttryck i lotteribolagets bolagsordning och koncession.

I fråga om de behållna medlens redovisning och utbetalning hava de sakkunniga uttalat:

»I — — — lotterikoncessionen hava sakkunniga föreslagit, att vad av vinsten å bolagets rörelse under ett år må återstå efter avsättning till reservfond, garantifond och utdelning till aktieägarna, skall av bolaget, omedelbart efter det ordinarie bolagsstämman godkänt balansräkning, inbetalas till statskontoret att användas på sätt Kungl. Maj:t närmare föreskriver, ena hälften för statsverkets behov och andra hälften till allmännyttiga ändamål. Statskontoret torde till följd härav komma att redovisa den av bolaget för budgetära ändamål inlevererade delen av behållningen under särskild inkomsttitel å riksstaten. Beträffande de för allmännyttiga ändamål avsedda lotterimedlen synes däremot böra föreskrivas, att dessa i den mån de av bolaget inlevereras, av statskontoret skola överföras till en särskild, av statskontoret förvaltd fond (exempelvis benämnd lotterimedelsfonden) från vilken de be-
lopp skola bestridas, som enligt Kungl. Maj:ts bestämmande komma att beviljas till allmännyttiga ändamål.»

För tillgodoseende av trängande allmännyttiga ändamål, innan inlevereringar till lotterimedelsfonden hunnit verkställas, föreslå de sakkunniga visst förskotts-förfarande.

Ur *yttrandena* må beträffande dessa spörsmål återgivas följande.

Statskontoret anför: Om ett verkligt statslotteri inrättades, vore det onekligen mest följdriktigt, att vinsten å lotterirörelsen behandlades såsom andra statsinkomster och således oavkortad uppfördes å riksstatens inkomstsida samt inlevererades till statsverket. Därest emellertid övervägande skäl ansåges tala för att — med bibehållande i princip av det nuvarande systemet — viss del av vinstmedlen ställdes till Kungl. Maj:ts omedelbara förfogande vid sidan av riksstaten för att disponeras i främsta rummet för vissa mera kulturellt betonade ändamål, ville statskontoret — i betraktande av den betydande behållning, som beräknades uppstå å verksamheten — likväl uttala sig för att allenast en mindre del av vinstmedlen användes på nu angivet sätt, medan huvudparten i vanlig ordning tillgodofördes statsregleringen. Statskontoret hade därvid intet att erinra emot att, i enlighet med de sakkunnigas förslag, den del av behållningen, som skulle stå till Kungl. Maj:ts omedelbara disposition, överfördes till en särskild, av statskontoret förvaltd fond, förslagsvis benämnd lotterimedelsfonden, från vilken de anslag skulle utgå, som av Kungl. Maj:t beviljades. Såväl dessa lotterimedel som den del av vinsten, vilken skulle tillgodoföras statsregleringen, torde

böra av lotteribolaget successive under budgetåret inlevereras till statskontoret, varefter slutavräkning skulle ske snarast möjligt efter budgetårets utgång. Genom en dylik anordning syntes kunna undvikas det i och för sig föga önskvärda förskotts-förfarande, vartill de sakkunniga velat bereda möjlighet.

Statskontoret förutsätter — såsom förut berörts — att lotteribolaget frigtages från skattskyldighet till stat och kommun för avkastningen av lotteriet eller att på annat sätt, exempelvis genom uttagande av monopol- eller koncessionsavgift till staten, anordningar träffas, varigenom motsvarande resultat vinnes.

Riksräkenskapsverket anför i huvudsak följande: Vid bedömandet av frågan om redovisningen av det föreslagna penninglotteriets vinstmedel och med dylika medel bestridda utgifter för allmännyttiga ändamål ville riksräkenskapsverket framhålla, att ifrågavarande inkomster och utgifter otvetydigt vore att anse såsom statliga inkomster och utgifter. Med hänsyn till kravet på riksstatens fullständighet borde följaktligen inkomsterna av statslotteriet i sin helhet redovisas å riksstatens inkomstsida samt för allmännyttiga ändamål avsedda lotterimedel avföras å riksstatens utgiftssida. Enligt riksräkenskapsverkets uppfattning erfordrades sålunda för ernående av en rationell budgetordning, att redovisningen av inkomsterna av lotterirörelsen ordnades på enahanda sätt som av de s. k. tipsmedlen, innebärande, att samtliga nu ifrågavarande inkomster av lotterirörelsen skulle inbetalas till statsverket och uppdebiteras å vederbörlig riksstatstitel. Den del av dessa vinstmedel, vilken avsåges att av Kungl. Maj:t disponeras för allmännyttiga ändamål, borde därför, på sätt för närvarande skedde med de s. k. tipsmedlen, tillgodoföras den av utredningen ifrågasatta lotterimedelsfonden över ett å riksstaten upptaget anslag, förslagsvis benämnt »Avsättning till lotterimedelsfonden», från vilken fond utbetalningarna skulle ske till de olika allmännyttiga ändamålen. I fråga om storleken av det belopp, som skulle avsättas till lotterimedelsfonden, hade de sakkunniga förutsatt, att åtminstone för de närmaste åren detta belopp skulle fastställas till hälften av lotteriföretagets behållna inkomst. Vid genomförande av detta förslag borde — liksom nu tillämpades beträffande de s. k. tipsmedlen — förenämnda avsättningsanslag anvisas såsom förslagsanslag samt tillsammans med motsvarande del av den för lotterimedlen uppförda inkomstiteln inordnas i en för ändamålet upprättad specialbudget. Riksräkenskapsverket funne emellertid för sin del det vara olämpligt, att storleken av det belopp, som skulle av Kungl. Maj:t disponeras för allmännyttiga ändamål, gjordes beroende av storleken av lotteriföretagets avkastning. Ämbetsverket ville fördenskull förorda, att nämnda belopp på förhand fixerades. Godtoges en sådan ordning, borde anslaget till avsättning till lotterimedelsfonden anvisas såsom bestämt (obetecknat) anslag.

De sakkunniga hade, utan att detta utsagts i bolagsordningen, förutsatt, att staten skulle teckna så stor del av det föreslagna lotteribolagets aktier, som aktiebolagslagen medgäve. Utdelningen å statens aktier i lotteribolaget, vilken skulle utgå med högst 3 procent å aktiebeloppet, borde därvid, såsom fallet vore med utdelningen från övriga av staten innehavda aktier, inlevereras till statsverket samt tillgodoföras en under fonden för statens aktier uppförd särskild inkomstitel »Svenska Penninglotteriet Aktiebolag».

Kammarrätten yttrar endast, att kammarrätten icke funnit anledning till erinran mot de sakkunnigas förslag, i vad detsamma avsåge frågan om det föreslagna lotteriaktiebolagets skattskyldighet för inkomst.

Överståthållarämbetet framhåller, att lotteriets penningförvaltning borde vara så reglerad, att inflytande behållning skyndsammast möjligt insattes å någon statsverkets spärrade räkning i riksbanken.

Stadsfiskalen Cederstrand understryker, att, om en fond av lotterimedel bildades, man skulle uppnå bland annat den fördelen, att lotterimedelsbidrag till allmännyttiga ändamål kunde beviljas av redan tillgängliga medel och någon »diskontering» å blivande behållning sålunda aldrig behöfde förekomma.

Föreståndaren för penninglotteriernas expedition anser, såsom förut angivits, statslotteriutredningens »normalplan» icke vara möjlig att uppnå. Föreståndaren finner därför, att de sakkunniga beräknat alltför höga inkomster för det blivande lotteriet. Samtidigt finner han deras utgiftskalkyl alltför optimistisk, särskilt i vad avsåge omkostnaderna vid lotteriets huvudkontor.

Lotteriföreståndaren ifrågasätter, huruvida icke den önskade skattelindringen för lotteribolaget utan lagändring skulle kunna uppnås genom att de belopp, som bolaget skulle hava att inleverera till det allmänna, såsom omkostnad avdroges från bolagets inkomster.

Bidrag av lotterimedel. Beträffande principerna för tilldelningen av lotterimedel till allmännyttiga ändamål har statslotteriutredningen anfört:

»Att i förväg angiva de olika slag av särskilda allmännyttiga ändamål, som vore avsedda att tillgodoses av lotteriets behållning (lotterimedlen) torde med de principer, som i Sverige hittills följts vid tilldelning av lotterimedelsbidrag och som enligt sakkunnigas uppfattning även för framtiden i huvudsak böra tillämpas, svårigen låta sig göra och knappast ens vara lämpligt. Såsom förutsättningar för att ett allmänt behov skall kunna tillgodoses i den extraordinära ordning, som en tilldelning av lotterimedel onekligen utgör, synes endast böra gälla, att behovet varit så svårt att förutse eller beräkna eller ock av sådan tillfällig eller speciell art, att det icke lämpligen kunnat eller kan, efter ordinär budgetberedning och riksdagsbehandling, tillgodoses med vanligt statsanslag. Lotterimedlen komme, med ett sådant betraktelsesätt, närmast att utgöra en för samtliga statsdepartementens verksamhetsområden gemensam komplettering till de olika huvudtitlarnas anslag till extra utgifter. En viss avgränsning i princip av de ändamål, som lämpligen böra komma i fråga vid fördelningen av lotterimedel, synes även med utgångspunkt från vad ovan anförts kunna i förväg göras, eventuellt genom beslut av statsmakterna. Sakkunniga vilja i varje fall såsom ett önskemål uttala, att för framtiden åtminstone i praktiken något mera bestämda gränslinjer än hittills måtte uppdragas mellan budgetändamål och ändamål, som av Kungl. Maj:t understödjas med lotterimedel. Önskvärt torde även vara att man — för att icke göra något ändamål helt beroende av den relativt osäkra inkomst, som ett bidrag av lotterimedel trots allt måste anses utgöra — liksom nu i möjligaste mån eftersträvar en begränsning av antalet regelbundet återkommande bidrag till ett och samma ändamål. I detta sammanhang vilja sakkunniga slutligen erinra om de anmärkningar, som i riksdagen framstälts av innehåll, att landsorten, särskilt den egentliga landsbygden, vid de utdelningar av lotterimedel, som hittills ägt rum, icke tillgodosetts i tillräcklig utsträckning.

Med det system sakkunniga tänkt sig för redovisning av lotterirörelsens behållning skulle ränteinkomster och preskriberade vinster komma att ingå i den övriga årsbehållningen. En anordning, där sådana överskottsmedel liksom nu månatligen utbetalas till Humanistiska fonden, torde alltså icke

kunna förekomma. Det är emellertid intet som hindrar, att föreskrift i stället lämnas om utbetalning till nämnda fond av lämpligt avvägda belopp ur den del av lotteriföretagets behållning, som skall användas för särskilda allmännyttiga ändamål.»

Vad åter angår formerna för fördelningen av hithörande bidrag har statslotteritredningen ansett, att ärendena angående bidrag av lotterimedel även med det nu föreslagna systemet i första hand lämpligen kunde handläggas i den ordning, som för närvarande tillämpades. De sakkunniga utginge sålunda från att fördelningen av lotterimedel liksom hittills komme att beslutas på föredragning av chefen för handelsdepartementet efter inom vederbörande myndighet verkställd utredning och i samråd med övriga, av hithörande ärenden intresserade departementschefer. Det vore särskilt angeläget att vid utredning, som här avsåges, till understöd ifrågasatta institutioners ekonomiska ställning fullständigt klarlades.

Före det slutliga avgörandet borde emellertid enligt de sakkunnigas mening här ifrågavarande ärenden för ytterligare övervägande underställas en särskild rådgivande nämnd, bestående av förslagsvis minst fem personer, vilken skulle närmast företräda en upplyst allmän opinion men icke direkt representera de intressen, som antoges komma att tillgodoses genom medlens fördelning. Denna nämnd skulle i främsta rummet hava att tillse, att de avgränsningar av området för lotterimedlens användning iakttoges, vilka kunde hava av statsmakterna i vederbörlig ordning fastställts eller eljest befunnits böra gälla. Därjämte borde det åligga nämnden att biträda med prövningen av huruvida ändamål, vartill lotterimedelsbidrag sattes ifråga, vore av sådan betydelse att det överhuvudtaget kunde anses förtjänt av bidrag från det allmänna, ävensom att deltaga i bedömandet av vederbörande institutioners verkliga behov av understöd. Nämnden borde slutligen hava till uppgift att yttra sig ifråga om den lämpligaste avvägningen mellan olika konkurrerande intressegrupper av de bidragsbelopp, som befunnes kunna utgå.

De sakkunniga hava slutligen ifråga om kontrollen över användningen av beviljade lotterimedel föreslagit följande:

»Sakkunniga finna önskvärt, att institutioner, som erhålla bidrag av lotterimedel, till förebyggande av missbruk, i framtiden åläggas redovisningsplikt till vederbörande statsdepartement och myndigheter icke blott beträffande användningen av ifrågavarande bidrag utan beträffande hela sin verksamhet ävensom att de förklaras skyldiga att låta hela verksamheten granskas av riksdagens revisorer. För ernående av ytterligare kontroll torde bidragstagares redovisningsplikt, där så kan ske, böra kompletteras med rätt och skyldighet för vederbörande statsorgan (riksantikvarien, byggnadsstyrelsen, skolöverstyrelsen o. s. v.) att effektivt övervaka den verksamhet, vartill bidraget utgått, i likhet med vad för närvarande brukar äga rum beträffande exempelvis vissa med lotterimedel finansierade museer och byggnadsarbeten. I fall, där övervakning genom befintligt statsorgan icke lämpligen kan anordnas, skulle mottagare av lotterimedelsbidrag såsom villkor för bidragets åtnjutande kunna av Kungl. Maj:t åläggas att underkasta sig och efter angivna grunder bekosta för ändamålet ifråga särskilt föranstaltad statlig kontroll och revision.»

I yttrandena uttalas följande synpunkter.

Statskontoret har anfört: Statskontoret kunde icke finna, att en rådgivande nämnd med de uppgifter, som de sakkunniga ifrågasatt, skulle utgöra en lämplig anordning, utan finge bestämt avstyrka nämndens inrättande.

Däremot har statskontoret i huvudsak instämt i de sakkunnigas förslag ifråga om kontrollen över användningen av beviljade lotterimedel.

Överståthållarämbetet har likaledes avstyrkt förslaget om inrättande av en rådgivande nämnd. I stället har ämbetet förordnat, att chefen för handelsdepartementet skulle beredas möjlighet att i förekommande fall tillkalla särskilda sakkunniga i lotterifrågor.

Överståthållarämbetet förklarar sig i allt ansluta sig till förslaget angående kontrollen över användningen av beviljade bidrag av lotterimedel.

Länsstyrelsen i Malmöhus län säger sig helt allmänt kunna ansluta sig till statslotteriutredningens förslag ifråga om lotterimedlens användning.

Departements-
chefen.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att de svenska penninglotterierna under senare år i praktiken kommit att utgöra en permanent, av staten i alla viktigare avseenden reglerad och kontrollerad inrättning. Emellertid har, såsom förut jämväl angivits, dessa lotterier brukat av Kungl. Maj:t beslutas varje gång endast för sex månader framåt, och deras handhavande har genom avtal, som avslutats särskilt beträffande varje lotteri, likaledes för endast ett halvår åt gången anförtrotts åt en av staten i vissa hänseenden oberoende lotteriföreståndare. De förhållanden, som sålunda utbildats på det svenska lotteriväsendets område, hava, särskilt inom riksdagen, givit anledning till anmärkningar av huvudsakligen principiell natur. Då nu den redan av 1920 års riksdag begärda utredningen om inrättande av s. k. statslotteri slutförts och genomgått vederbörlig remissbehandling, synes tidpunkten vara inne att till avgörande upptaga frågan om ordnandet på längre sikt av penninglotteriväsendet i Sverige.

Den naturligaste lösningen torde härvid vara att, med bibehållande av tämligen omfattande månatliga dragningar, organisera dessa såsom en även i formellt avseende mera stadigvarande institution. I samband därmed är det angeläget att söka giva denna institution en utformning och dragningarna en omfattning, som möjliggör effektiv konkurrens mot de utländska lotterierna. Samtidigt bör en omorganisation av lotteriväsendet dock icke gå i sådan riktning, att den uppmuntrar till ökning av den svenska allmänhetens sammanlagda lotterispel eller eljest giver anledning till berättigade invändningar av social eller etisk natur.

Innan jag övergår till en närmare behandling av frågorna om penninglotteriväsendets framtida organisation och om lotterimedlens användning, vill jag, med utgångspunkt främst från nyss antydda principer ifråga om lotterirörelsens anordnande, angiva de enligt min mening lämpligaste riktlinjerna beträffande lotteriets typ, omfattning och vinstplan.

I likhet med statslotteriutredningen finner jag anledning ej föreligga att frågå den i Sverige hittills tillämpade s. k. enkla lotteritypen, innebärande att varje lotteri eller dragning är fullt fristående.

Vad beträffar lotteriets omfattning lär den inom landet förefintliga starka efterfrågan på lottsedlar utvisa, att antalet lotter för närvarande skulle kunna sättas icke oväsentligt högre än det i nuvarande svenska penninglotterier vanliga. En lämpligt avvägd ökning av lottantalet måste även, såsom av de sakkunniga framhållits, under rådande förhållanden framstå såsom motiverad med hänsyn till den utländska konkurrensen. Under förutsättning att det svenska penninglotteriet samtidigt, genom sänkning av lottpriset eller dylika åtgärder, gives ökad konkurrenskraft gentemot penninglotterierna i Danmark och Norge, torde man nämligen få utgå från, att de genom ökningen nytillkomna lottenheterna komma att absorbera åtminstone en betydande del av det intresse, som nu vänder sig till nyssnämnda lotterier i grannländerna.

Det svenska penninglotteriets omslutning bör emellertid uppenbarligen icke av statsmakterna bestämmas till ett fast lottantal per dragning en gång för alla eller ens för en mera avsevärd tid. Det synes böra överlätas åt det förvaltningsorgan, som för framtiden får handhava lotteriföretagets skötsel, att — med anpassning efter växlingarna i efterfrågan å lottsedlar — variera omslutningen inom vissa av Kungl. Maj:t tillsvidare för viss tidsperiod angivna gränser. Statslotteriutredningen har föreslagit, att denna »elasticitet» i omfattningen skulle anordnas på sådant sätt, att till varje dragning skulle tillhandahållas ett praktiskt taget obegränsat antal lottsedlar, och att dragningen därefter skulle omfatta endast de lotter, som verkligen försålts. Genomförandet av ett sådant system har synts mig bliva förenat med alltför stora svårigheter, särskilt av teknisk natur. Jag vill i stället förorda, att Kungl. Maj:t från början fastställer för olika försäljningsalternativ beräknade fasta lotteriplaner, mellan vilka lotteriets styrelse skall äga att välja och inom vilka dragningen skall avse såväl sålda som osålda lotter. De lotteriplaner, som lotteriförvaltningen sålunda skulle bemyndigas att för de olika dragningarna tillämpa, synas förslagsvis böra vara åtskilda av intervaller om 25,000 lotter och kunna lämpligen tillsvidare variera mellan lägst 250,000 och högst 400,000 lotter. Vid kraftigare rubbningar i efterfrågan bör Kungl. Maj:t kunna medgiva särskilda ändringar uppåt eller nedåt ifråga om gränserna för lotteriets omslutning. Dock synas lotteridragningar av större omfattning än 500,000 lotter icke böra beviljas.

Statslotteriutredningen har ansett sig kunna räkna med att antalet försålda lotter med tillämpning av s. k. elastisk lotteriplan under var och en av de närmaste månaderna efter omorganisationen skulle bliva i genomsnitt 375,000. Med hänsyn särskilt till vad föreståndaren för penninglotteriernas expedition anfört i ämnet, finner jag emellertid försiktigheten bjuda, att man åtminstone för den närmaste framtiden icke räknar med större lottförsäljning än i medeltal 325,000 lotter till varje dragning.

Jag anser i likhet med statslotteriutredningen lämpligt, att lottpriset för framtiden sänkes till 10 kronor, ett pris, som även tidigare tillämpats under en följd av år och som bättre än det nuvarande 12-kronors priset måste anses ägnat att konkurrera med lottpriserna i Norge och Danmark.

Liksom de sakkunniga förutsätter jag härvid, att lotteriet befrias från stämpelpfikt och att de inkomster, staten härigenom förlorar, ersättas genom ökad inleverering till statsverket av behållningen i lotteriet. Förslag till härav betingad ändring i gällande stämpelförordning framlägges av chefen för finansdepartementet.

Statslotteriutredningen har såsom nyhet föreslagit införandet av halvlotter. Förslaget kan givetvis väcka en viss tveksamhet. Lotternas uppdelning i halvlotter torde försvåra och fördyra lotteriets handhavande. Då systemet är oprövat, hindrar det vidare en säkrare förhandskalkyl rörande lotteriföretagets ekonomiska bärighet. Å andra sidan måste införandet av halvlotter — även om vinstvärdet å dylik lott komme att bli lägre än exempelvis å motsvarande lott i det danska klasslotteriet — i och för sig anses ägnat att avleda den svenska allmänhetens intresse från de utländska lotterierna, där delotter i stor utsträckning tillhandahållas. Genom åtgärden i fråga skulle man också tillmötesgå sådana spelare, som vilja skaffa sig en vinstchans oberoende av andra och vilka, såsom de sakkunniga uttryckt sig, tillhöra en förmögenhetsklass, »där spel på lotteri för 5 kronor åt gången kan anses försvarligt, medan en utgift på 10 kronor för detta ändamål är för stor». Med hänsyn till senast anförda omständigheter torde de sakkunnigas förslag vara värt att prövas. Huruvida systemet bör genomföras omedelbart eller först sedan någon erfarenhet vunnits av verkningarna av den ändrade lotteriorganisationen, det lägre lottpriset och övriga nu ifrågasatta förändringar torde få bli beroende på fortsatta överväganden. Avgörandet torde liksom då det gäller lotteriets omslutning få ankomma på Kungl. Maj:t.

I anslutning till vad jag förut anfört rörande lotteriplaner med olika lottantal föreslår jag, att Kungl. Maj:t för var och en av dessa planer från början fastställer en särskild vinstplan. Med tanke på den utländska konkurrensen synes lämpligt, att, åtminstone för den närmaste framtiden, förhållandet mellan sammanlagda vinstvärdet och sammanlagda lottvärdet fastställs till omkring 65 %, och att vinstchansen bestämmes till omkring 10 %. Tillräcklig anledning synes mig knappast föreligga, att, på sätt de sakkunniga föreslagit, frångå nu gällande vinstplan i fråga om de särskilda vinsternas värder. Särskilt om man tager i betraktande att det konkurrerande danska lotteriet i de högre klasserna rör sig med vinster om såväl 100,000 som 150,000 och 250,000 kronor torde det få anses mindre välbetänkt att sänka högsta vinstens värde under det i de svenska penninglotterierna vanliga. Jag förordar alltså bibehållandet av en 100,000-kronorsvinst i varje dragning. — Det förefaller icke heller tillräckligt motiverat att genomföra den av de sakkunniga ifrågasatta utsträckningen av preskriptionstiden, nu ett år, för vinsternas utfående.

Såsom jag tidigare framhållit måste det under nuvarande förhållanden anses naturligt, att åt de svenska penninglotterierna gives en fastare organisation än vad hittills varit fallet. Alla som yttrat sig i ärendet synas

också vara eniga med statslotteriutredningen därom att penninglotteriväsendets handhavande åtminstone för den närmaste framtiden bör upplåtas åt ett mera permanent förvaltningsorgan. I likhet med de sakkunniga anser jag lotterirörelsen icke vara av sådan natur, att skötseln därav bör tilläggas någon avdelning inom den egentliga statsförvaltningen. Vad särskilt angår det i vissa yttranden framställda förslaget, att ifrågavarande rörelse skulle handhavas av postverket, må framhållas det mindre tilltalande i att åt nämnda verk — vilket utrustats med uppgifter av sådan art som sparbanksrörelse och därmed förbunden sparpropaganda — anförtro den löpande förvaltningen av ett penninglotteri. Vid övervägande av de olika möjligheter, som kunna föreligga i förevarande avseende, har jag stannat för att tillstyrka statslotteriutredningens förslag, att förvaltningen av det omorganiserade penninglotteriet uppdrages åt ett särskilt för ändamålet under statens medverkan stiftat aktiebolag. Koncession för bolaget, som lämpligen synes kunna erhålla den av de sakkunniga föreslagna benämningen Svenska Penninglotteriet Aktiebolag, torde böra beviljas för en icke alltför kort tidsperiod åt gången, förslagsvis tillsvidare för åren 1939—1943. Bolagets ordning bör fastställas av Kungl. Maj:t, och dess aktier böra, så långt lagen tillåter, innehavas av staten. Aktiekapitalet synes i enlighet med de sakkunnigas förslag kunna fastställas till lägst 50,000 och högst 150,000 kronor. Till aktieteckning torde av riksdagen nu behöva äskas högst 100,000 kronor. Jag förutsätter i likhet med statslotteriutredningen, att det ifrågasatta aktiebolaget icke skall vara skyldigt att erlægga inkomstskatt för den del av lotteribehållningen, som icke disponeras av bolaget. Chefen för finansdepartementet anmäler i annat sammanhang de förslag till författningsändringar, som vid bifall härtill föranledas.

Vad angår detaljerna i lotteribolagets organisation torde antalet ledamöter respektive suppleanter i styrelsen icke böra överstiga fem. Dessa, liksom revisorerna, förslagsvis två till antalet, torde samtliga böra utses å bolagsstämma för ett år i sänder. Utdelningen å aktiekapitalet torde tillsvidare böra maximeras till fyra procent.

Genom den organisationsform, som nu föreslås, synes man mig kunna tillgodose kravet på effektivt statligt inflytande i lotteriföretaget samtidigt som man möjliggör en lätt anpassning efter de skiftande förhållandena på lotterimarknaden och även i övrigt giver lotteriets ledning tillräcklig rörelsefrihet för lotteriverksamhetens affärsmässiga handhavande. Genom aktiebolagsformen vinnes även möjlighet att upplägga en garantifond till säkerhet för vinsternas utbetalning, varigenom den nu brukliga bankgarantien för framtiden skulle bli överflödigt. Jag ansluter mig till de sakkunnigas förslag ifråga om inrättandet av en sådan fond. Vad angår storleken av densamma — enligt de sakkunnigas beräkningar 500,000 kronor — torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att härutinnan besluta efter omständigheterna.

Det torde i huvudsak böra överlåtas på lotteribolaget att på lämpligast sätt anordna lottförsäljningen. I lotterikoncessionen torde i sådant hänse-

ende endast böra meddelas ett allmänt åläggande för bolaget att anställa försäljningsombud i tillräcklig omfattning. En viss ökning av antalet försäljningsställen utöver det nuvarande lärer i samband med utgivandet av ett större antal lotter bliva ofrånkomlig såsom ett led i åtgärderna för stärkande av det svenska lotteriets konkurrenskraft.

I fråga om det föreslagna lotteriföretagets inkomster och utgifter utgår jag såsom tidigare berörts från att någon stämpelavgift icke skall erläggas, ävensom att lotteriaktiebolaget i allt väsentligt fritages från skattskyldighet för inkomst. Vad angår principerna för lotteribehållningens användning innebär de sakkunnigas förslag, att ena hälften av behållningen skulle användas för statsverkets behov och redovisas å särskild inkomsttitel, medan den andra hälften skulle omedelbart tillföras en av statskontoret förvaltad fond, förslagsvis benämnd lotterimedelsfonden, från vilken Kungl. Maj:t skulle tillgodose vissa allmännyttiga ändamål. Ifrågavarande förslag torde leda till i huvudsak samma resultat som den nuvarande fördelningen, vid vilken statsverket jämväl tillföres inkomst av lotteriet i form av stämpelmedel. Jag har för egen del i princip funnit förslaget lämpligt avvägt och ägnat att, åtminstone i stort sett, läggas till grund för beslut om lotteribehållningens huvudsakliga användning. I anledning av vad statskontoret och riksräkenskapsverket anfört torde emellertid böra tillämpas vissa från de sakkunnigas ståndpunkt avvikande grunder för lotteriinkomsternas redovisning och behandling i riksstaten. Det torde sålunda ur budgetteknisk synpunkt vara riktigast, att hela lotteribehållningen, allteftersom den inlevereras till statskontoret, av sistnämnda ämbetsverk uppdebiteras å särskild inkomsttitel. Vidare synes det belopp, som av lotterimedlen årligen skall avses för allmänna budgetändamål, lämpligen böra bestämmas till en fast summa för budgetår. För tillgodoseende genom Kungl. Maj:ts försorg av vissa allmännyttiga ändamål skulle då återstå den del av lotteribehållningen, som överskjuter nämnda belopp. Denna del bör avsättas till den föreslagna lotterimedelsfonden. Avsättningen synes böra ske på så sätt, att månadsvis ett belopp, motsvarande skillnaden mellan å ena sidan summan av under månaden inlevererade lotterimedel och å andra sidan en tolfedel av nyssnämnda för allmänna budgetändamål under budgetåret avsedda belopp, av statskontoret tillföres fonden över ett under tionde huvudtiteln uppfört förslagsanslag, benämnt Avsättning till lotterimedelsfonden. Av det sagda framgår att jag, vad angår bolagets redovisning av lotteribehållningen, biträder statskontorets uppfattning, att behållningen icke bör, på sätt de sakkunniga förordat, för helt räkenskapsår samlas hos lotteribolaget utan bör — efter avdrag för omkostnader och lämpliga reserver — inlevereras till statskontoret successive varje månad.

Vid en omsättning i lotteriföretaget av i medeltal 325,000 lotter under var och en av 12 dragningar skulle av lottförsäljningen per år inflyta 39,000,000 kronor. Till nyssnämnda belopp kunna läggas intäkter å tillhoppa ungefär 400,000 kronor i räntor och av försäljningen av dragnings-

listor. Med utgångspunkt från en sådan sammanlagd årsinkomst samt under förutsättning, att provisionen för lottförsäljning beräknas till en och en halv procent och att övriga omkostnader tillhopa belöpa sig till ungefär lika mycket, torde lotteriföretagets årsbehållning uppgå till i runt tal 13,350,000 kronor. Om, på sätt statslotteriutredningen beräknat, penninglotteriets årsomslutning uppginge till 4,500,000 lotter, skulle behållningen per år komma att uppgå till omkring 15,250,000 kronor. För en årsomslutning, motsvarande den största av de lotteriplaner, som av bolaget tillsvidare skulle få tillämpas, eller 400,000 lotter i månaden, torde behållningen kunna beräknas till något över 16,250,000 kronor. Beträffande dessa behållningars fördelning mellan allmänna budgeten och lotterifonden har jag redan uttalat mig. För närvarande tillföres den allmänna budgeten, såsom tidigare angivits, dels stämpelavgift å lottsedlarna dels ock viss andel i lotteribehållningen. Vid ett lottantal av 300,000 per dragning under var och en av 12 dragningar hava dessa sammanlagda budgetinkomster beräknats till 8,200,000 kronor (se sid. 6). Om den allmänna budgetens inkomster vid tillämpning av den nu föreslagna fördelningsgrunden — hälften av behållningen till allmänna budgeten och hälften till lotterimedelsfonden — skulle utvisa minskning i förhållande till de nuvarande, synes resultatet lämpligen böra jämkas, så att budgeten får vidkännas allenast hälften av ifrågavarande minskning. Vid 325.000 lotter under var och en av 12 dragningar och en årsbehållning således av 13,350,000 kronor skulle allmänna budgeten i enlighet härmed böra tillföras i runt tal 7.5 miljoner kronor. En från angivna utgångspunkter inom handelsdepartementet uppgjord sammanställning över lotteriföretagets ekonomiska resultat torde få såsom *bilaga A* fogas vid statsrådsprotokollet.

Om, såsom avsetts, det ifrågasatta lotteriföretaget började sin verksamhet med ingången av kalenderåret 1939, kommer under budgetåret 1938/1939 att till statsverket inflyta allenast behållningen av fem dragningar, nämligen de i januari—maj 1939. För dessa dragningar måste vidare behållningen — med hänsyn till att några preskriberade vinster då ännu icke hinna att tillfalla företaget och att medel måste avsättas för erforderlig fondering — beräknas något lägre än för en motsvarande tidsperiod under normalt verksamhetsår. Under de i förutnämnda bilaga A angivna förutsättningarna torde sammanlagda behållningen under budgetåret 1938/1939 i varje fall icke kunna beräknas till högre belopp än i runt tal 5,200,000 kronor. Om härav den för allmänna budgetändamål avsedda andelen bestämmes till 4,000,000 kronor, vilket belopp erfordras för att omläggningen av lotteriväsendet ej under övergångsåret skall medföra en belastning av allmänna budgeten, skulle till lotterimedelsfonden komma att avsättas omkring 1,200,000 kronor. Till avsättning till lotterimedelsfonden torde sålunda böra för budgetåret 1938/1939 anvisas ett förslagsanslag å sistnämnda belopp.

Såsom tidigare nämnts har i de penninglotterier, vilka hittills beviljats, fördelning av lotterimedlen å ifrågakommande allmännyttiga ändamål brukat

äga rum redan i samband med lotteriets beviljande. Sålunda har samtidigt med att penninglotterier beviljats med dragningar i januari—augusti 1938 disponerats över nära nog hela behållningen i samma lotterier. För tiden september—december 1938 hava några dylika lotterikoncessioner ännu ej meddelats. Emellertid föreligga ansökningar om bidrag av lotterimedel till belopp, som högst avsevärt överstiger den behållning, som kan väntas uppkomma å dragningar i penninglotterier enligt nuvarande system sistnämnda fyra månader. Med det nya lotteriföretagets igångsättande synes böra eftersträvas en sådan ordning, att bidrag av lotterimedel utdelas allenast i den mån medel finnas tillgängliga att omedelbart lyfta. Härav följer, att bidragstildelningen skulle behöva begränsas under 1938 till belopp, motsvarande behållningen i de ännu ej beviljade fyra dragningarna nämnda år och under första hälften av 1939 till det därunder utfallande beloppet av det nya lotteriföretaget, beräknat till 1,200,000 kronor. En sådan bidragstildelning understiger betydligt den numera vanliga, uppgående till 6 å 7 miljoner kronor årligen. Enligt en inom handelsdepartementet verkställd uppskattning skulle för mötande av de mest trängande behoven under ifrågavarande tid erfordras ytterligare minst 3,000,000 kronor. Med hänsyn till angelägenheten av att detta belopp under budgetåret 1938/1939 står till Kungl. Maj:ts förfogande hemställer jag, att hos riksdagen äskas ett anslag å beloppet, att sedermera återbetalas av inflytande lotterimedel. Anslaget, som torde böra erhålla naturen av reservationsanslag och benämnas Förskott å lotterimedelsfonden, synes böra anvisas på kapitalbudgeten under fonden för förslag till statsverket. Jag förutsätter, att återbetalningen fördelas över budgetåren 1939/1940—1943/1944 och verkställs genom direkta utanordningar av lotterimedelsfonden.

Vad beträffar principerna för utdelandet av bidrag från lotterimedelsfonden torde dessa, såsom de sakkunniga framhållit, svårligen kunna i förväg bestämt avgränsas. Med avseende å formerna för fördelningen av lotterimedel hava de sakkunniga utgått från, att denna fördelning, liksom hittills, komme att beslutas på föredragning av chefen för handelsdepartementet och, i första hand, på grundval av utredning, som i vanlig ordning verkställts av vederbörande myndigheter. Häremot hava i de avgivna yttrandena erinringar ej framställts. Däremot har i yttrandena bestämt avstyrkts förslaget, att hithörande ärenden före det slutliga avgörandet skulle underställas en särskild rådgivande nämnd. Till den mening, som sålunda kommit till uttryck i yttrandena, vill jag för egen del ansluta mig. De uppgifter, som enligt utredningen skulle åligga den ifrågasatta nämnden, synas samtliga vara av sådan art, att de fortfarande kunna utan olägenhet fullgöras enbart av den ansvarige departementschefen och vederbörande utredningsorgan. Jag vill i detta sammanhang erinra, att motioner om ändrade former för lotteriärendenas beredning av riksdagen tidigare lämnats utan bifall. Sålunda avslogos vid 1932 års riksdag motionsledes väckta yrkanden om ändrad organisation för lotteriärendenas »prövning i sista instans».

Inom handelsdepartementet i anslutning till vad förut anförts utarbetade förslag till *dels* bolagsordning för Svenska Penninglotteriet Aktiebolag och *dels* koncession för detta bolag att bedriva penninglotterirörelse torde såsom *bilaga B* och *bilaga C* få fogas vid statsrådsprotokollet.

• På min hemställan har Kungl. Maj:t redan, i överensstämmelse med vad jag nu tillstyrkt, i riksstatsförslaget för budgetåret 1938/1939 upptagit *dels* under tionde huvudtiteln ett förslagsanslag till Avsättning till lotterimedelsfonden å 1,200,000 kronor, *dels* ock å kapitalbudgeten under fonden för statens aktier ett reservationsanslag till Tecknande av aktier i Svenska Penninglotteriet Aktiebolag å 100,000 kronor samt under fonden för förslag till statsverket ett reservationsanslag till Förskott å lotterimedelsfonden å 3,000,000 kronor.

Här hemställer jag, under åberopande av det anförda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna av mig i det föregående angivna riktlinjer för penninglotteriväsendet i riket.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, *bilaga* till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Nils Sahlberg.

Bilaga A.

Beräknat ekonomiskt årsresultat i Svenska Penninglotteriet Aktiebolag vid en årsomslutning av 3,900,000 lotter (325,000 lotter i månaden) och under vissa andra givna förutsättningar.

Sammanlagda intäkter.

	Kronor
Försålda lotter	39,000,000
Bruttoinkomst av dragningslistor (10 öre per exemplar)	270,000
Räntor (å behållningen, uttagna vinster, garantifond; 2%)	120,000
	39,390,000

Intäkternas fördelning å olika ändamål.

	Kronor	Procent
Vinnare (vinster med avdrag av vinstskatt; 350,000 kronor uttagna).....	23,160,000	58.79
Omkostnader: Huvudkontoret (löner och arvoden, hyror, försäkring, tryckning m. m.) 420,000		
Provisioner å lotter (1½%)....	540,000	
Provisioner å dragningslistor ..	70,000	
Utdelning till privata aktie-ägare.....	16	
Allmännyttiga ändamål (av behållningen).....	1,030,016	2.62
	5,856,000	14.87
<i>Staten.</i>		
Av behållningen	7,500,000	19.04
Vinstskatt	1,840,000	4.67
Aktieutdelning	3,984	0.01
	9,343,984	23.72
	39,390,000	100.00

Anm. Outtagna, preskriberade vinster ingå först f. o. m. andra räkenskapsåret i lotteriföretagets behållning.

Under första räkenskapsåret tillkomma bland omkostnaderna avsättningar till reservfond (10,000 kronor) och garantifond (500,000 kronor). Ränteinkomsterna bliva då också något lägre.

Förslag till bolagsordning för Svenska Penninglotteriet Aktiebolag.

1 §.

Detta bolag, vars firma är Svenska Penninglotteriet Aktiebolag, är grundat på aktier enligt bestämmelserna i lagen om aktiebolag den 12 augusti 1910.

2 §.

Bolagets verksamhet har till föremål att efter Kungl. Maj:ts medgivande bedriva penninglotterirörelse.

3 §.

Bolagets styrelse har sitt säte i Stockholm.

4 §.

Bolagets aktiekapital skall utgöra minst femtiotusen (50,000) kronor och högst etthundrafemtiotusen (150,000) kronor.

5 §.

Aktie skall lyda å etthundra (100) kronor. Aktiebrevén skola ställas till viss man.

6 §.

Alla aktier medföra samma rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst.

7 §.

Har aktie övergått till person, som icke förut är aktieägare i bolaget, skall aktien ofördröjligen hembjudas aktieägarna till inlösen genom skriftlig anmälan hos bolagets styrelse. Åtkomsten av aktien skall därvid styrkas samt, där äganderätten övergått genom köp, uppgift lämnas om den betingade köpesumman.

När aktie sålunda till inlösen hembjudits, skall styrelsen därom genast underrätta bolagets aktieägare på sätt som om meddelanden till aktieägarna är föreskrivet, med anmodan till den, som önskar begagna sig av lösningsrätten, att skriftligen anmäla sig hos styrelsen inom fjorton dagar därefter. Är svenska staten aktieägare och anmäler den sig vilja lösa hembjuden aktie, skall den äga företrädesrätt härtill. Begagnar sig svenska staten ej av denna rätt, skall, där flera anmält sig vilja lösa, företrädesrätten dem emellan bestämmas genom lottning, verkställd av notarius publicus, dock att, därest samtidigt flera aktier hembjudits, aktierna först, så långt ske kan, skola jämnt fördelas bland dem, som vilja lösa.

Därest överenskommelse ej kan träffas om lösens belopp, skall detta belopp, motsvarande aktiens verkliga värde, dock högst dess nominella värde, bestämmas av tre skiljemän, utsedda enligt gällande lag om skiljemän utan rätt för part, som ej åtnöjes med skiljemännens beslut, att draga tvisten under rättens prövning.

Därest ej inom stadgad tid någon anmäler sig vilja lösa hembjuden aktie

eller, sedan lösenbeloppet å dylik aktie i behörig ordning fastställts, aktien ej inom fjorton dagar därefter inlöses, äger den, som hembudet gjort, att bliva för aktien registrerad.

8 §.

Av bolagets aktier må allenast viss del, vid varje tid mindre än en femtedel, genom teckning eller överlåtelse förvärfvas av utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse, av svenskt handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman, av svensk ekonomisk förening, av svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, eller av annat svenskt aktiebolag, i vars bolagsordning ej intagits förbehåll, varom förmåles i 2 § andra stycket lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag; dock att utan hinder av det nu gjorda förbehållet aktier må förvärfvas av svenskt bolag eller svensk förening, som avses i 18 § berörda lag.

9 §.

Bolagets styrelse består av minst tre och högst fem ledamöter med lika antal suppleanter. Samtliga styrelseledamöter och suppleanter väljas å ordinarie bolagsstämma för ett år i sänder.

Styrelsen är beslutför, när minst två ledamöter, däribland ordföranden eller vice ordföranden, äro tillstädes. Vid lika röstetal äger ordföranden eller, där denne icke är närvarande, vice ordföranden utslagsröst.

Styrelsen sammanträder på kallelse av ordföranden eller vice ordföranden.

10 §.

Bolagets firma tecknas av den eller dem bland styrelsens ledamöter eller suppleanter, som styrelsen därtill utser. Styrelsen må ock bemyndiga annan än styrelseledamot eller suppleant att teckna firman.

11 §.

Bolagets räkenskaper skola den 31 december varje år i fullständigt bokslut sammanföras. Bokslutet skall vara verkställt senast den 1 april påföljande år, då räkenskaperna jämte tillhörande handlingar ävensom av styrelsen avgiven förvaltningsberättelse jämte vinst- och förlusträkning samt balansräkning för senaste räkenskapsåret skola för granskning överlämnas till de utsedda revisorerna, vilka senast den 1 maj böra över granskningen avgiva skriftligt utlåtande, däri ansvarsfrihet för styrelsen bestämt tillstyrkes eller avstyrkes.

12 §.

Bolagets årsvinst skall, sedan i lag föreskrivet belopp avsatts till reservfond, i första hand användas för avsättning till en särskild garantifond. Sedan garantifonden uppgått till ett belopp av femhundratusen (500,000) kronor, skall vidare avsättning till densamma upphöra. Nedgår garantifonden under femhundratusen (500,000) kronor, skall avsättning därtill ånyo vidtagas.

13 §.

Av till utdelning tillgängliga vinstmedel må årligen till aktieägarna utdelas högst fyra procent å aktiebeloppet; dock må aktieägare, därest under ett eller flera år ovan angivna högsta tillåtna utdelning ej kunnat lämnas, av senare års utdelningsbara vinst bekomma, vad däri brutlit.

14 §.

Årsvinsten skall, sedan i 12 § stadgade avsättningar skett och medel till utdelning å aktiekapitalet avsatts, oavkortad ställas till Kungl. Maj:ts förfogande, att användas. på sätt Kungl. Maj:t närmare föreskriver.

15 §.

För granskning av styrelsens förvaltning och bolagets räkenskaper utses årligen å ordinarie bolagsstämma för tiden intill nästa ordinarie stämma två revisorer och lika antal suppleanter för dem.

16 §.

Ordinarie bolagsstämma skall hållas i Stockholm en gång om året före maj månads utgång.

Å denna stämma skall styrelsen framlägga förvaltningsberättelse jämte vinst- och förlusträkning samt balansräkning för det förflutna räkenskapsåret tillika med revisorernas utlåtande över den av dem verkställda granskningen.

Utom de övriga frågor, vilka i behörig ordning hänskjutits till stämmans avgörande, skola därjämte å densamma följande ärenden förekomma till behandling, nämligen:

1. fastställelse av balansräkningen för det gångna räkenskapsåret;
2. fråga om beviljande av ansvarsfrihet åt styrelsen för den tid, revisorernas utlåtande avser;
3. fråga om användningen av den vinst, som å bolagets rörelse uppkommit, samt, därest vinstutdelning beslutas, när densamma får av aktieägarna lyftas;
4. bestämmande av ersättning till styrelsen och revisorerna;
5. val av ledamöter och suppleanter i styrelsen;
6. val av revisorer jämte suppleanter för dem.

17 §.

Bolagsstämma öppnas av styrelsens ordförande eller, vid förfall för honom, av annan ledamot av styrelsen, varefter närvarande röstberättigade välja ordförande vid stämman.

Omröstning vid stämman sker öppet, dock att, därest sluten omröstning påkallas av någon aktieägare, omröstningen skall ske på dylikt sätt.

18 §.

Kallelse till bolagsstämma ävensom andra meddelanden till aktieägarna skola ske medelst brev i rekommenderad försändelse, kallelse till bolagsstämma senast två veckor före stämman.

19 §.

Vid bolagets upplösning skall vad av tillgångarna återstår, sedan aktieägarna återbekommit av dem tillskjutet aktiekapital och erhållit fyllnad i eventuellt bristande utdelning för ett eller flera föregående år, ställas till Kungl. Maj:ts förfogande.

20 §.

Denna bolagsordning må ej ändras utan Kungl. Maj:ts samtycke.

Bilaga C.

Förslag till koncession för Svenska Penninglotteriet Aktiebolag.

*Kungl. Maj:ts resolution, given Stockholms slott den
1938 å nedan omförmälda ansökning.*

(Här följer en redogörelse för den i ärendet gjorda ansökningen.)

Kungl. Maj:t — som förut denna dag fastställt bolagsordning för Svenska Penninglotteriet Aktiebolag — förklarar, i anledning av förevarande ansökning, att bolaget må, sedan detsamma blivit i vederbörlig ordning registrerat, tills vidare med dragningar under åren 1939—1943 bedriva penninglotteri-rörelse enligt följande närmare bestämmelser.

1. Bolaget skall för allmänheten anordna lotteri med dragning varje månad.
 2. Lottpriset skall utgöra 10 kronor.
 3. Till varje dragning skall bolaget, beroende på väntad efterfrågan, tillhandahålla lotter till ett antal, som tillsvidare må motsvara 250,000, 275,000, 300,000, 325,000, 350,000, 375,000 eller 400,000 hellotter.
 4. I varje dragning skola vinster, beroende på antalet till dragningen tillhandahållna lotter utgå enligt i det följande angiven tablå.
 5. För fullgörande av sin ansvarighet att utbetala vinster enligt i nämnda tablå angivna grunder skall bolaget antingen förfoga över garantifond till belopp, som av Kungl. Maj:t i vederbörlig ordning prövats vara för ändamålet betryggande, eller ock, där Kungl. Maj:t så påfordrar, ställa annan säkerhet, som kan av Kungl. Maj:t godkännas.
 6. För distribution och försäljning av lottsedlarna skall bolaget anställa ombud i tillräcklig utsträckning för att lottsedlarna bekvämt skola kunna tillhandhållas allmänheten i alla viktigare orter i landet.
 7. Lottsedlarna må icke till allmänheten utbjudas och försälas av andra än bolaget och ombud som ovan sägs.
 8. Provision för försäljning av lottsedlar skall utgå enligt grunder, som godkännas av chefen för handelsdepartementet.
 9. Dragningen skall varje månad taga sin början den 15 eller, om söndag eller allmän helgdag eller påskafton då inträffar, nästa söckendag.
 10. För verkställande av dragning skola de närmare föreskrifter i ända till efterrättelse, som, efter förslag av bolaget, meddelas av chefen för handelsdepartementet.
 11. Oberoende av vinst, som därå må utfalla vid dragningen, skall vart och ett av de i en dragning deltagande 5 lottnummer, som i nummerordningen komma närmast före och närmast efter det nummer, varå högsta vinsten utfallit, erhålla vinst i form av premie, som i omförmälda tablå sägs.
- Om högsta vinsten utfaller på något av lottnumren 1—5, skola närmast före lägsta numret anses komma de högsta i dragningen deltagande numren i

Tablå öfver vinsternas antal

Vinstvalörer kr.	250,000 lotter		275,000 lotter		300,000 lotter	
	Antal vinster	Smlgt värde kr.	Antal vinster	Smlgt värde kr.	Antal vinster	Smlgt värde kr.
100,000	1	100,000	1	100,000	1	100,000
50,000	1	50,000	1	50,000	1	50,000
10,000	7	70,000	8	80,000	9	90,000
5,000	23	115,000	25	125,000	26	130,000
1,000	¹ 183	183,000	¹ 206	206,000	¹ 239	239,000
500	350	170,000	394	197,000	424	212,000
200	535	107,000	605	121,000	660	132,000
100	1,400	140,000	1,560	156,000	1,700	170,000
50	5,100	255,000	5,400	270,000	6,140	307,000
25	17,400	435,000	19,300	482,500	20,800	520,000
Summa	25,000	1,625,000	27,500	1,787,500	30,000	1,950,000

¹ Därav 10 premier.

ordning uppifrån. Om högsta vinsten utfaller på något av de 5 högsta av de i dragningen deltagande lottnumren, skola såsom lottnummer efter högsta numret anses numren 1—5.

12. Bolaget skall för varje dragning låta trycka dragningslista i nödigt antal exemplar. Dragningslistan skall tillhandahållas allmänheten till pris, som godkännes av chefen för handelsdepartementet.

13. Vid en dragning utfallna vinster skola mot överlämnande av med vinst utfallen lottsedel utbetalas från och med den 15 i månaden näst efter den, då dragningen ägde rum. Vinnare, som icke inom ett år från den dag, dragningen började, uttagit sin vinst, har förlorat sin rätt till vinstbeloppet. Om vinst ej i sålunda föreskriven ordning kunnat uttagas på grund av att lottsedeln förkommit, men anmälan om lottsedelns försvinnande kommit bolaget tillhanda före dragningens början, må dock bolaget på ansökning, som kommit detsamma tillhanda inom två månader från dragningens början, efter hörande av kontrollanter, som i punkt 17 sägs, och prövning av omständigheterna i föreliggande fall, äga utbetala vinsten till vederbörande.

14. I den mån sammanlagda värdet av till en dragning försålda lotter överstiger summan av de i dragningen ingående vinstbeloppen, ökad med ett belopp, motsvarande tillsvidare tre procent av det för dragningen fastställda sammanlagda lottvärdet, skall sådant överskott senast den 15 i månaden efter dragningen inbetalas till statskontoret att användas på sätt Kungl. Maj:t närmare föreskriver.

15. Bolaget skall före utgången av varje månad till chefen för handelsdepartementet avlämna summarisk redogörelse för bolagets ekonomiska ställning den 15 i månaden med uppgift tillika om verkställd inbetalning, som i punkt 14 avses.

16. Vad av vinsten å bolagets rörelse under ett räkenskapsår må återstå efter avsättning till reservfond, garantifond och utdelning till aktieägarna skall av bolaget omedelbart efter det ordinarie bolagsstämma godkänt balansräkning inbetalas till statskontoret att användas på sätt Kungl. Maj:t närmare föreskriver.

17. Chefen för handelsdepartementet skall äga meddela de ytterligare föreskrifter, som kunna finnas erforderliga för ett rationellt utövande av bolagets verksamhet samt för en effektiv tillsyn över lotterirörelsen. I sist-

och värde vid olika lottantal.

325,000 lotter		350,000 lotter		375,000 lotter		400,000 lotter	
Antal vinster	Smlgt värde kr.	Antal vinster	Smlgt värde kr.	Antal vinster	Smlgt värde kr.	Antal vinster	Smlgt värde kr.
1	100,000	1	100,000	1	100,000	1	100,000
1	50,000	1	50,000	1	50,000	1	50,000
10	100,000	11	110,000	12	120,000	13	130,000
28	140,000	31	155,000	33	165,000	36	180,000
¹ 250	250,000	¹ 271	271,000	¹ 291	291,000	¹ 316	316,000
480	240,000	520	260,000	572	286,000	603	301,500
720	144,000	775	155,000	840	168,000	900	180,000
1,910	191,000	2,090	209,000	2,250	225,000	2,420	242,000
6,800	340,000	7,300	365,000	7,800	390,000	8,310	415,500
22,300	557,500	24,000	600,000	25,700	642,500	27,400	685,000
32,500	2,112,500	35,000	2,275,000	37,500	2,437,500	40,000	2,600,000

nämnda avseende äger chefen för handelsdepartementet utse en eller flera kontrollanter, vilka av bolaget äga erhålla gottgörelse med belopp, som av Kungl. Maj:t fastställs.

18. Kungl. Maj:t förbehåller sig slutligen rätt att, om så finnes lämpligt, företaga ändring i förevarande bestämmelser ävensom att, därest bolaget icke iakttagit här ovan eller i annan ordning vederbörligen meddelade villkor och bestämmelser eller eljest särskilda skäl därtill föranleda, omedelbart återkalla det bolaget meddelade tillståndet.